

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická ■

Porovnání vybraných jevů českého překladu seriálu Simpsonovi s originální verzí

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice

Studijní obory: 7504R2697 – Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání

7507R036 – Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání

Autor práce: **Alice Horáková**

Vedoucí práce: Mgr. Svatava Škodová, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Alice Horáková**
Osobní číslo: **P15000364**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obory: **Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání**
Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: **Porovnání vybraných jevů českého překladu seriálu**
Simpsonovi s originální verzí
Zadávací katedra: **Katedra českého jazyka a literatury**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je komparace vybraných jevů českého překladu televizního seriálu Simpsonovi s originální verzí.

Na základě pozorování originálního materiálu budou vybrány jevy, jež budou porovnávány s jejich českým překladem. Bude sestaven reprezentativní vzorek vybraných jevů. U těchto jevů bude analyzován způsob, jakým se v cílovém jazyce (čeština) odlišují od výchozího (angličtina), a také důvod, proč k odlišnostem dochází. Analýza se bude opírat o znalost amerických reálií. Materiál pro analýzu bude čerpán z anglické a české verze seriálu Simpsonovi, konkrétně z 1. až 20. řady, která byla překládána pro veřejnoprávní Českou televizi.

Požadavky:

- Rešerše a prostudování odborné literatury
- Sestavení korpusu výzkumného materiálu
- Komparace a analýza vybraných jevů
- Pravidelné konzultace
- Zpracování textu BP
- Příprava obhajoby BP

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ALTHEN, Garry. American Ways: A Guide for Foreigners in the United States. Yarmouth, Me.: Intercultural Press, 2003. ISBN 1-877864-99-4.

CHLUMSKÁ, Lucie. Překladová čeština a její charakteristiky. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2017. ISBN 978-80-7422-621-2.

ROMAŠEVSKÁ, Kateřina. Příspěvek ke kritické analýze reálií. Studie z aplikované lingvistiky: Studies in applied linguistics. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2017, Special issue, 34-47. ISSN 1804-3240.

LEVÝ, Jiří. Umění překladu. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. ISBN 978-80-87561-15-7.

HORÁLEK, Karel. K otázce přeložitelnosti. Slovo a slovesnost. 1963, 24 (3), 161-164.

KUFNEROVÁ, Zlata. Překládání a čeština. Jinočany: H&H, 1994. Linguistica. ISBN 80-857-8714-8.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Svatava Škodová, Ph.D.

Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2019**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2018

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že texty tištěné verze práce a elektronické verze práce vložené do IS STAG se shodují.

12. 4. 2019

Alice Horáková

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Svatavě Škodové, Ph.D., bez jejíchž odborných rad, cenných připomínek a především ochoty a vstřícnosti by tato práce nemohla vzniknout.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá tématem národních kulturních odlišností USA a České republiky pozorovaných v originální verzi a překladu vybraných dílů 1.-20. řady seriálu Simpsonovi. V práci je představen termín kultura a teorie kulturních dimenzí, odraz kultury v jazyce a problematika převodu kultury v překladu. Tyto poznatky jsou aplikovány na popis rozdílů, podobností a specifík americké a české kultury; tato optika je použita při komparaci a analýze vybraných kulturních jevů vyskytujících se ve zmíněném seriálu.

Klíčová slova:

ČR, interkulturalita, národní kulturní odlišnosti, reálie, Simpsonovi, USA

Annotation

This bachelor's thesis deals with national cultural differences between the USA and the Czech Republic which are observed in the original and translated version of chosen episodes from the 1st-20th season of The Simpsons series. It describes the concept of culture and the cultural dimensions theory, reflection of culture in language and the issue of translating cultural aspects into foreign language. These findings are applied to describe the differences, resemblances and specifics of American and Czech culture; this perspective is used for comparison and analysis of cultural phenomena chosen from the series mentioned.

Keywords:

the Czech Republic, interculturality, national cultural differences, realia, The Simpsons, the USA

Obsah

Seznam zkratk	8
1 Úvod	9
2 Kultura	11
2.1 Úrovně projevu kultury	12
2.2 Národní kultury	13
2.2.1 Vzdálenost moci	14
2.2.2 Kolektivismus versus individualismus	14
2.2.3 Feminita versus maskulinita	14
2.2.4 Vyhýbání se nejistotě	15
2.2.5 Dlouhodobá versus krátkodobá orientace	15
2.3 Kultura a jazyk	15
2.4 Reálie	16
3 Američané a Češi – rozdíly, podobnosti, specifika	19
3.1 Vzdálenost moci	20
3.2 Kolektivismus versus individualismus	22
3.3 Feminita versus maskulinita	22
3.4 Vyhýbání se nejistotě	25
3.5 Dlouhodobá versus krátkodobá orientace	27
3.6 Specifika	28
4 Překlad	31
4.1 Překlad pro dabing	33

5 Praktická část	34
5.1 Seriál Simpsonovi	35
5.2 Metodika práce	35
5.3 Komparace a analýza	38
5.3.1 Umění a kultura	38
5.3.2 Jídlo a nápoje	44
5.3.3 Náboženství	48
5.3.4 Škola	51
5.3.5 Historie	54
5.3.6 Osobnosti	56
5.3.7 Každodenní realita	58
5.3.8 Hodnoty	66
5.3.9 Stereotypy	70
5.3.10 Americká specifika	73
5.3.11 Tabu	74
5.3.12 Oslovení	75
5.3.13 Jazykové možnosti	77
5.4 Shrnutí	78
6 Závěr	80
Zdroje	82
Seznam tabulek	86

Seznam zkratek

ČSR	Česká socialistická republika
ČR	Česká republika
IBM	International Business Machines
MTV	Music Television
OSN	Organizace spojených národů
SVO	typ slovosledu z hlediska pořadí větných členů
TUL	Technická univerzita v Liberci
USA	Spojené státy americké

1 Úvod

Každý člověk je příslušníkem určité rasy, cítí se být členem určitého etnika a nejvíce viditelně spadá pod určitou národnost. Každý člověk se řadí k určité kultuře, ve které se odráží jeho rasová, etnická a národní příslušnost. Světová populace přesáhla hranici sedmi miliard a střetávání kultur je v dnešních podmínkách nevyhnutelné. Země celého světa jsou propojeny, globalizaci napomáhají například otevřené státní hranice, znalosti jazyků, mezinárodní politika, světové trhy nebo rozvoj moderní techniky.

Ke kontaktům s příslušníky jiných kultur, a to více či méně hloubkovým, dochází v různých sférách lidského života. Už při cestování může docházet k setkávání kultur, třebaže z větší části jde o setkávání povrchní.

Dalšími případy mohou být střety kultur ve škole či v zaměstnání. Zaměstnanci nadnárodních korporací mají často příležitost vycestovat za prací do zemí s odlišnými kulturami nebo naopak přivítat pracovníky z cizích zemí ve své domovině. Stejnou možnost mají i žáci a studenti v rámci výměnných pobytů či studijních stáží a také učitelé. Příkladem může být i Technická univerzita v Liberci. Ke studiu jsou přijímáni i studenti s jinou národností než českou, všichni studenti TUL mohou vycestovat do zahraničí s programem Erasmus a v neposlední řadě jsou zde zaměstnáni také zahraniční pedagogové.

Neopomenutelnou oblastí, ovlivněnou rozličnými kulturami, jsou média. Kultura se odráží jak v literatuře, filmové a televizní tvorbě nebo hudbě, tak dnes již stejně plnohodnotně také na počítači, respektive na internetu. Projevy kultury zaznamenané v tomto virtuálním prostředí jsou v současné éře internetu nejrychleji a nej snadněji přístupné. Sociální sítě Facebook a Instagram patří k nejnavštěvovanějším

internetovým službám a poskytují celému světu platformu pro konfrontaci různých kultur.

Na závěr je nutné uvést ještě takové příklady, ve kterých má střetávání kultur a porozumění jim roli nejdůležitější a zároveň ve kterých má nepochopení nejtěžší dopady. Jde o v současnosti naléhavé téma migrace a uprchlictví, historicky zakotvené téma menšin a také o mezinárodní politiku. Střety někdy až diametrálně odlišných kultur se v těchto oblastech odehrávají neustále. Vzájemný despekt jednotlivých kultur (v rámci příslušníků jednoho národa i v mezinárodním měřítku) může destabilizovat lidskou společnost a na mezinárodní úrovni vyústit až ve válečné konflikty ohrožující fungování světa.

Lidstvo potřebuje klíč k přežití v mnohonárodnostním světě. Z výše zmíněného vyplývá, že tímto klíčem je porozumění odlišným kulturám a jejich respektování. K jeho nalezení směřuje i tato bakalářská práce.

Cílem práce je pozorování rozdílů v americké a české verzi seriálu Simpsonovi. Tento seriál je světovým fenoménem vysílaným ve více než 50 zemích světa¹. Jedná se o dílo prostoupené americkou kulturou zatíženými jevy, které se často ocitají v konfliktu s kulturou cílovou. Důležitou částí práce proto bude odhalení původu odlišnosti originálu a překladu, a to z kulturologického hlediska.

V první části budou představeny pojmy a oblasti spjaté s danou problematikou, které budou popsány na základě příslušné literatury. Bude představen termín kultura a dále rozdílnosti mezi kulturou americkou a českou. Jelikož bude v praktické části práce porovnáván materiál v původně anglickém jazyce s materiálem přeloženým do češtiny, zaměří se teoretický popis i na oblast překladu. Na základě teoretických poznatků z první části práce budou na začátku části praktické vysloveny hypotézy, které budou potvrzeny, nebo vyvráceny komparací a analýzou jevů vybraných ze zmíněného seriálu.

¹Foreign broadcasters. *Wikisimpsons* [online]. [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: https://simpsonswiki.com/wiki/Foreign_broadcasters

2 Kultura

Termín „kultura“ má více významů – slovo pochází původem z latinského slova pro obdělávání půdy, tj. pro její zušlechťování. Dnes je tento pojem ale nejčastěji chápán v souvislosti s člověkem. Kultura tedy může být definována jako zušlechťování okolního prostředí člověkem, přičemž kulturní prostředí dále zušlechťuje člověka. Johannes Hunold² definici kultury rozvádí a uvádí, že kultura jsou „dějiny, jazyky, názory, geografická poloha, obyčeje, příbuzenské systémy, určité chování, obřady, zvyky (...) společné pro určitou skupinu lidí“.

Hofstedeovi³ označují zušlechťovací pojetí kultury za pojetí v „užším smyslu“ a přidávají svůj pohled na kulturu jako na „software mysli“⁴. Stejně jako mohou být programovány počítače, tak mohou být programováni i lidé a jejich mysli. Kultura totiž není vrozená, nýbrž získaná, tj. naučená. Programátorem není nikdo jiný než prostředí a lidé obklopující člověka od raného dětství. Od rodičů a nejbližších příbuzných v prvních letech lidského vnímání, přes školní kolektiv, obyvatele rodného města, až po příslušníky stejného národa nebo stejného kontinentu v okamžicích uvědomění evropské sounáležitosti – všichni tito lidé ovlivňují to, jaké kultury bude „naprogramovaný“ člověk součástí. Z toho vyplývá, že kultura je jevem kolektivním a netýká se pouze jednotlivce, ale vždy celé skupiny. Při pohledu na kolektivní rys kultury Hofstedeovi⁵ znovu zdůrazňují i její získanost, a to z důvodu předcházení kontroverzním rasovým teoriím. Uvádějí příklad USA, kde

²HUNOLD, Johannes. Učení o mezikulturních vztazích I. *Cizí jazyky*. 2000, 43(1), 16-17. S. 16.

³HOFSTEDE, Geert a Gert Jan HOFSTEDE. *Kultury a organizace: software lidské mysli: spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde, 2007. ISBN 80-861-3170-X. S. 14.

⁴V této práci bude nadále operováno s tímto širším pojetím.

⁵HOFSTEDE, Geert a Gert Jan HOFSTEDE., pozn. 3, s. 15.

jsou často příslušníci určitých etnických skupin považováni za méně inteligentní než příslušníci bílé rasy. Stejné spekulace se objevují i v České republice, kde jsou Romové považováni za méně inteligentní než bílí Češi. Horší studijní výsledky Romů ale nelze chápat z pohledu zděděné nízké inteligence, nýbrž z pohledu kultury, ve které vyrůstají. Iluzi nízké inteligence pomáhají vytvářet sociálně znevýhodňující podmínky, ve kterých žije až polovina Romů v ČR⁶ a které ovlivňují např. i jejich kognitivní schopnosti, a také jejich často ztížená vzdělatelnost, pramenící z jejich odlišného přístupu ke vzdělávání vůbec.

2.1 Úrovně projevu kultury

Určitá kultura je vlastní každému člověku, pomáhá ho utvářet a začleňovat do kolektivu. Nezůstává však pouze skryta uvnitř, ale projevuje se i navenek, a to různými způsoby. Hofstedeovi⁷ rozeznávají čtyři vrstvy projevů kultury.

Nezákladnější podstatou kultury jsou hodnoty. Toto jádro v člověku začíná od narození formovat jeho nejbližší okolí, kterým je převážně rodina. Díky jejich hlubokým kořenům zůstávají hodnoty víceméně stabilní po celý život. Hodnoty mají dva póly. Jejich prezence umožňuje lidem hodnotit, co je např. dobré a zlé, morální a nemorální nebo krásné a ošklivé, a tak se rozhodovat vhodně ke své kultuře.

Jádro kultury obalují vrstvy, které se veřejně projevují v každodenním životě. Rituály jsou neinstrumentální kolektivní projevy sloužící především k posilování pocitu sounáležitosti skupiny. Příkladem rituálů nejsou pouze náboženské a společenské ceremonie, ale i způsoby zdravení, chování se v různých institucích nebo lidové zvyklosti.

Další úrovní jsou hrdinové. Hrdiny mohou v kulturách zastupovat jak reální lidé (žijící i zesnulí), tak smyšlené postavy, pocházející nejčastěji z literárních děl a filmu. Představují v podstatě kulturní archetypy. Hrdinové slouží jako příklad pro ostatní, a proto mají vždy takové vlastnosti a vzhled, které jsou v dané kultuře žádané.

⁶ *Zpráva o stavu romské menšiny za rok 2017* [online]. 2018 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2017.pdf>

⁷ HOFSTEDE, Geert a Gert Jan HOFSTEDE., pozn. 3, s. 17-18.

Nejpovrchnější úrovní projevů kultury jsou symboly. Na rozdíl od hodnot jsou nestálé, proměnlivé v čase, a ze všech vrstev jsou nejkonkrétnější. Jedná se o vzhledové odlišení se pomocí oblečení, účesů nebo tetování, o různá gesta a určitá slova, ale i o konkrétní předměty a další konkrétní pozorovatelné projevy náležitosti k určité kultuře.

2.2 Národní kultury

Kulturní rysy jsou neustále předávány dalším generacím a zároveň se pojí s oblastí, ve které člověk vyrůstá. „Každá skupina nebo kategorie lidí je vybavena sadou sdílených mentálních programů, které vytvářejí její kulturu“⁸. Lze tedy uvažovat nejen o kulturách jednotlivých rodin, sociálních skupin nebo etnik, ale i o kulturách národních.

Organizace spojených národů v současnosti uznává 206 svrchovaných států, což znamená existenci okolo 200 různých národností⁹, z nichž každá má svou specifickou kulturu. Na rozrůznění kultur měly vliv jak přírodní jevy, tak i důsledky lidské činnosti.

Všechny národy se zabírají těmi stejnými základními problémy, ale každý národ – tzn. každá kultura – k nim přistupuje odlišně a dochází k jiným řešením. Kultura funguje jako podhoubí. Toto kulturní podhoubí zásobuje danou společnost takovými způsoby řešení základních společenských problémů, které vycházejí právě z charakteru dané kultury.

V 70. letech minulého století doložil Geert Hofstede pomocí svého výzkumu hodnot pracovníků IBM z více než padesáti zemí světa existenci čtyř základních dimenzí kultur. Tyto dimenze neboli „aspekty kultury, které mohou být ve vztahu k jiným kulturám měřeny“¹⁰, byly předpokládány už před Hofstedeho výzkumem. Při dalších výzkumných šetřeních probíhajících po zveřejnění Hofstedeho závěrů byla objevena další, poslední dimenze. V současnosti tedy různé společenské a kulturní teorie ope-

⁸HOFSTEDÉ, Geert a Gert Jan HOFSTEDÉ., pozn. 3, s. 19.

⁹Pojmy stát a národ neoznačují jednu stejnou skutečnost, v jednom státu může žít několik národů a zároveň mohou být příslušníci jednoho národa občany různých států.

¹⁰HOFSTEDÉ, Geert a Gert Jan HOFSTEDÉ., pozn. 3, s. 29.

rují s pěti univerzálními dimenzemi kultur¹¹. Těmi jsou: 1. vzdálenost moci (od malé k velké) 2. kolektivismus versus individualismus 3. feminita versus maskulinita 4. vyhýbání se nejistotě (od slabé k silné) 5. dlouhodobá versus krátkodobá orientace.

2.2.1 Vzdálenost moci

Index vzdálenosti moci podává informaci o vztahu závislosti nadřízeného a podřízeného. Při nízkém indexu je závislost reciproční a emocionálně jsou si oba subjekty bližší. Naopak při vysokém indexu jsou si emocionálně vzdáleni a podřízení jsou na svých nadřízených závislí¹².

2.2.2 Kolektivismus versus individualismus

V kolektivistických kulturách převažují zájmy skupiny nad zájmy jednotlivce, tyto skupiny žijí v semknutí. Označují se zájmenem „my“ a ostatní skupiny označují jako „oni“ nebo „ti druzí“. Identita každého jedince vychází z identity skupiny. V individualistických společnostech převládá zájem jedince nad zájmem skupiny. V těchto společnostech jsou utvořené skupiny menší, jednotliví členové jsou na sobě méně závislí a každý jedinec si získává svou vlastní identitu, své „já“, které se liší od „já“ ostatních¹³.

2.2.3 Feminita versus maskulinita

Tato dimenze sleduje společenskou vhodnost typicky mužských a ženských projevů. Femininní kultury předpokládají překrývání mužských a ženských sociálních rolí a celkový příklon k feminitě. Maskulinní kultury mají jasně diferencované sociální rodové role – muži jsou průbojní, drsní a soutěživí, ženy jsou jemné a zajímají se o kvalitu života¹⁴.

¹¹HOFSTEDE, Geert a Gert Jan HOFSTEDE., pozn. 3, s. 41-166.

¹²srov. Hofstede a Hofstede, 2007, s. 44-59

¹³srov. Hofstede a Hofstede, 2007, s. 65-89

¹⁴srov. Hofstede a Hofstede, 2007, s. 95-123

2.2.4 Vyhýbání se nejistotě

Dimenze vyhýbání se nejistotě zaznamenává, jak kultury vnímají ohrožení nejistotou či neznámými a nepředvídatelnými situacemi. Příslušníci společností se silným vyhýbáním se neznámému, a tedy potenciálně ohrožujícímu, cítí potřebu předvídatelnosti a z neznámého pocítují nervové napětí a úzkost. Na druhé straně společnosti se slabým vyhýbáním se nejistotě jsou méně úzkostné a jsou také méně vázané na potřebu psaných pravidel¹⁵.

2.2.5 Dlouhodobá versus krátkodobá orientace

Čím více do budoucnosti je společnost orientovaná, tím více jsou její příslušníci soustředěni na šetrnost a vytrvalost – ctnosti, které jim dopomohou k budoucím dobrým výsledkům a následným odměnám. Krátkodobě orientované společnosti se zaměřují nejen na přítomnost, ale také na minulost, lze u nich pozorovat úctu k tradicím a společenským závazkům. Vedle těchto žádoucích projevů jsou ale také málo šetriví, jelikož se snaží držet se aktuálních trendů a uspokojovat své okamžité potřeby¹⁶.

2.3 Kultura a jazyk

Podle etnologů a sociologů je jazyk podstatným znakem etnika. Sociologové také chápou jazyk jako důležitou „součást kritéria kultury, které (...) identifikuje určitý národ“¹⁷. Pozorování rozdílů mezi kulturami tak není omezeno pouze na sledování chování jejich příslušníků – projevů, které pramení ze základních kulturních hodnot dané kulturní společnosti. Lidé jsou jako jediní živočichové na světě vybaveni schopností komunikovat kromě neverbálních projevů také verbálně pomocí jazyka. Verbální komunikace probíhá celosvětově a každodenně. Prostřednictvím jazyka si lidé předávají nejen informace, ale i emoce, vyjadřují své pocity a názory a pomocí

¹⁵srov. Hofstede a Hofstede, 2007, s. 129-157

¹⁶srov. Hofstede a Hofstede, 2007, s. 162-179

¹⁷NEČASOVÁ, Pavla. Úloha reálií ve výuce cizím jazykům. *Cizí jazyky*. 2004, 47(3), 88-90. S. 88

vhodně použitého jazyka jsou schopni měnit svět.

Jazyk je tak mocným nástrojem, že o kultuře pouze nevyovídá, ale podle teorie jazykového relativismu má sám na kulturu vliv. První teze jazykového relativismu uvádí, že myšlení lidí a jejich pohled na svět je určován charakterem toho jazyka, kterým mluví. Z první teze vychází teze druhá: „rozdíly mezi jazyky se tudíž musí odrážet v odlišnostech vidění světa u jejich uživatelů“¹⁸. Vzájemnou podmíněnost existence jazyka a kultury lze dokázat klasickým příkladem několika různých eskymáckých pojmenování pro skutečnost, kterou v češtině nazýváme „sníh“; Průcha¹⁹ uvádí také příklad jazyků používaných jihoamerickými indiány, které mají detailně rozpracované lexikum pro barvy a barevné odstíny. Rozdílnost jazyků však nespočívá pouze v rovině lexikální. Neméně důležitá je také gramatická stavba jazyka, jež se stejně jako slovní zásoba podílí na formování lidského myšlení.

Dalším příkladem propojení jazyka a kultury je koncept kontextovosti komunikace Edwarda T. Halla. Hall rozděluje kultury podle míry kontextovosti na škále od vysoce kontextuální („high-context cultures“) po slabě kontextuální („low-context cultures“)²⁰. Velkou část komunikace vysoce kontextuálních kultur tvoří neverbální prvky, komunikační partneři spoléhají na znalost kontextu a explicitní verbální složka komunikátu je zkrácena na minimum. Naopak je tomu v případě slabě kontextuálních kultur, jejichž členové k porozumění si potřebují právě explicitní verbální vyjadřování.

2.4 Reálie

Oblast reálií tvoří typ informací přibližujících kulturu jazyka²¹. K opravdovému porozumění cizímu jazyku je důležité nejen pochopit jednotlivé jazykové roviny, ale

¹⁸PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-280-5. S. 35.

¹⁹Tamtéž

²⁰HALL, Edward T. *Beyond culture* [online]. New York: Anchor Books, 1989 [cit. 2019-03-04]. ISBN 03-851-2474-0. Dostupné z: https://monoskop.org/images/6/60/Hall_Edward_T_Beyond_Culture.pdf. S. 91.

²¹ROMAŠEVSKÁ, Kateřina a Josip LAH. Příspěvek ke kritické analýze reálií. In: *Studie z aplikované lingvistiky – Studies in Applied Linguistics*. Praha: UK, 2017, s. 34-47. ISSN 1804-3240. S. 34.

také kulturu dané cizojazyčné společnosti. Díky znalosti kultury se cizinec může vyhnout společenským faux pas a lépe se zapojit do každodenního života.

V různých jazycích existují pro tuto oblast různé názvy – čeština používá např. termíny reálie nebo zeměvěda, angličtina víceslovná pojmenování „Facts about (...)“ nebo „Life and (Institutions/Culture/...)“ a němčina termín „die Landeskunde“. Nejednotnost v pojmenování je pouze odrazem rozdílných názorů, co vše pod tento pojem spadá, a tak neexistuje ani jednoznačná definice této oblasti.

V české lingvistice se zájem o reálie začal objevovat na konci minulého století, kdy se česká společnost stávala otevřenější vůči světu.

Již Bytel²² považuje „tzv. reálie“ za vágní termín, pod který se dají zahrnout rozličné prvky. Zároveň si ale všímá důležitého postavení široce pojímaných reálií (mezi které řadí např. oblast základního styku mezi lidmi, oslovení, problematiku tykání/vykání), jejichž znalost podmiňuje a usnadňuje cizincům sociální interakci v našem kulturním prostředí.

Hendrich a kol. pro snadnější uchopení tohoto komplexního jevu vydělují podkategorie reálie a lingvoreálie. Reálie tvoří okruhy informací charakterizující kulturu dané země a jejího národa. Lingvoreálie popisují jako „poznatky související s významem (...) jazykových útvarů, (...) které odrážejí mimojazykové skutečnosti příznačné pro danou cizojazyčnou oblast (...)“²³.

V současnosti používá podobné dělení i Hasil, který rozeznává reálie vnější (preferuje pojmenování zeměvěda), vnitřní (preferuje pojmenování lingvoreálie) a jejich souhrn – „komplexně chápané reálie“ – považuje za základ pro sociokulturní kompetenci²⁴.

Na pragmatickou hodnotu reálií, které si povšiml již Hasil, se zaměřují Romaševská a Lah. Jako nejdůležitější funkci reálií uvádějí funkci identifikační. Reálie proto rozdělují podle jejich identifikační hodnoty do tří kategorií – reálie vysoké, nízké a

²²BYTEL, Antonín. Několik poznámek k tzv. reáliím. In. TAX, Jaroslav, ed. *Čeština jako cizí jazyk: Materiály z první metodické konference Ústavu slovanských studií filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze*. Praha: UK, 1985. S. 25-26.

²³HENDRICH, Josef a kol. *Didaktika cizích jazyků*. Praha: SPN, 1988. S.115.

²⁴HASIL, Jiří. *Interkulturní aspekty mezikulturní komunikace*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2011. Acta Universitatis Purkynianae. ISBN 978-80-7414-400-4. S. 40.

konkrétní. Vysoké reálie jsou „blízké myšlence kulturního dědictví“²⁵. Jsou utvářeny tzv. insidery neboli členy komunity, kteří tak prochází procesem identifikace. Z toho důvodu nejsou objektivní a věcné. Nízké reálie jsou informace užitečné pro každodenní život. Obsah této kategorie je relativní, jelikož z pohledu cizince se jako reálie může jevit každá skutečnost odlišná od jeho kultury. Rozdílně vnímat tyto kategorie tak bude Čech, Slovák nebo Američan. Reálie konkrétní jsou všechny objektivní a faktické údaje charakterizující danou oblast, např. zeměpisné údaje, informace o obyvatelstvu, politickém zřízení apod., které nemají ani vysokou identifikační hodnotu, ani nejsou důležité pro každodenní fungování ve společnosti.

Každý z autorů používá vlastní kategorizaci a do obsahu reálií zahrnuje na základě vlastní interpretace rozličné jevy. Z analýzy různých publikací zabývajících se problematikou reálií navíc vyplývá, že, co spadá do konceptu reálií, záleží také na adresátovi²⁶. Nečasová²⁷ dodává, že chápání reálií není teritoriálně ani časově jednotné. Všichni autoři se shodují, že jimi naznačené kategorie jsou nejednoznačné a prostupné a že jejich klasifikace není zdaleka vyčerpávající²⁸.

²⁵ROMAŠEVSKÁ, Kateřina a Josip LAH, pozn.21, s. 43.

²⁶srov. např. Hasil a Hasilová, 1997; Cvejnová, 2001; Straková Tomášová a kol., 2016

²⁷NEČASOVÁ, Pavla, pozn. 17, s. 88.

²⁸např. Hendrich a kol., 1988, str. 115; Hasil, 2011, str. 27

3 Američané a Češi – rozdíly, podobnosti, specifika

Česká republika a USA se od sebe na první pohled výrazně liší, např. polohou, rozlohou, počtem obyvatel, státním jazykem, státním zřízením nebo hodnotou HDP. Tato fakta však nevyovídají o tom, jestli se od sebe odlišují česká a americká kultura. V této kapitole budou použity a rozvinuty poznatky z kapitoly předchozí k určení, v jakých oblastech a v jaké míře se od sebe liší Američané a Češi.

Nejviditelnějším znakem odlišnosti je rozdílný jazyk. Angličtina je jazyk germánský a čeština jazyk slovanský. Podle morfologické typologie patří angličtina mezi jazyky analytické a čeština mezi jazyky syntetické flektivní. S tím souvisí také rozdíl ve slovosledu těchto dvou jazyků – angličtina má pevný slovosled typu SVO, čeština má slovosled typu SVO, avšak volný. Bylo již zmíněno, že charakter jazyka ovlivňuje myšlení jeho mluvčích a že jazyk a kultura se vzájemně ovlivňují. Na příkladu vyjadřování deminutiv, který uvádí Průcha²⁹, lze sledovat konkrétní důkaz pravdivosti těchto tvrzení. České slovní spojení „malinkaté červeňoučké jablíčko“ je do angličtiny přeloženo jako „a very small red apple“. Přestože denotativní význam zůstává zachován, vytrácí se z anglické verze emocionální odstíny, které naznačují vztah autora slovního spojení k popisovanému objektu. V důsledku charakteru české kultury je český jazyk schopen vyjadřovat emocionalitu mnohem rozvinutěji a detailněji než anglický jazyk, který svou věcností vyhovuje pragmatickému charakteru britsko-americké kultury. Některá slova (nejen česká) vyjadřující různé emoce nejsou Američané vůbec schopni přeložit do svého jazyka, protože tyto emoce neznají³⁰.

²⁹PRŮCHA, Jan, pozn. 18, s. 36.

³⁰PRŮCHA, Jan, pozn. 18, s. 146.

USA patří mezi kultury se slabě kontextuální komunikací, komunikace v České republice je naopak vysoce kontextuální³¹.

Kromě kritéria jazyka je možné objektivně posoudit odlišnost americké a české kultury pomocí kulturních dimenzí. Z výzkumu kulturních dimenzí Geerta Hofstedeho ze 70. let jsou k dispozici hodnoty pro USA, ale v tehdejší ČSR nemohlo být šetření z politických důvodů prováděno. Dnes již jsou k dispozici hodnoty i pro Českou republiku díky srovnávání českých, slovenských, polských a maďarských studentů za pomoci Hofstedeho metodiky.

3.1 Vzdálenost moci³²

Z tabulky 3.1 je patrné, že vzdálenost moci v České republice patří v celkovém srovnání k průměru, v případě USA je celkově i vzhledem k Česku hodnota nízká.

Americké děti jsou rodiči i učiteli považovány za sobě rovné. V dospělosti jsou tyto primárně hierarchické vztahy přeměněny na vztahy rovnocenné, spíše přátelské. Rovnocenné jsou i vztahy na pracovištích. Američané nejsou svazováni autoritami, ideálem v americké společnosti je dosažení osobní nezávislosti.

V české kultuře je vzdálenost moci vyšší. Češi chovají úctu k autoritám, kterými jsou rodiče a prarodiče, dále také starší lidé obecně, učitelé, úředníci, nadřízení atp. (mimo rodinu jde v mnohých případech o úctu pouze formální). Specifickým projevem úcty ke starším, který není v britsko-americké kultuře obvyklý, je přenechání místa k sezení starší osobě. Vztahy mezi nadřízenými a podřízenými jsou nerovné, níže postavení pracovníci se cítí vzdáleni svým vedoucím. Tento pocit podřazenosti může být jednou z příčin obvyklých obav z žádosti o zvýšení platu. Hofstede a Hofstede³³ poznamenávají, že v kulturách s velkou vzdáleností moci se „se skandály týkajícími se osob u moci počítá, stejně jako s tím, že budou ututlány“. Toto tvrzení lze vztáhnout na české politické prostředí.

³¹BARRETT, Deborah. *Leadership communication*. Boston: McGraw-Hill, 2006. ISBN 978-0-07-291849-6. S. 197.

³²Příklady projevů kulturních dimenzí byly kromě vlastních zkušeností čerpány z knih *American Ways* (Althen, 2003) a *Kultury a organizace: software lidské mysli* (Hofstede a Hofstede, 2005).

³³HOFSTEDÉ, Geert a Gert Jan HOFSTEDÉ., pozn. 3, s. 55.

<i>Země/region</i>	skóre	pořadí
Malajsie	104	1–2
Slovensko	104	1–2
Guatemala	95	3–4
Panama	95	3–4
Filipíny	94	5
Rusko	93	6
Rumunsko	90	7
Srbsko	86	8
Surinam	85	9
Mexiko	81	10–11
Venezuela	81	10–11
Arabské země	80	12–14
Bangladéš	80	12–14
Čína	80	12–14
Ekvádor	78	15–16
Indonésie	78	15–16
Indie	77	17–18
Západní Afrika	77	17–18
Singapur	74	19
Chorvatsko	73	20
Slovensko	71	21
Bulharsko	70	22–25
Maroko	70	22–25
Švýcarsko francouzské	70	22–25
Vietnam	70	22–25
Brazílie	69	26
Francie	68	27–29
Hongkong	68	27–29
Polsko	68	27–29
Belgie valonská	67	30–31
Kolumbie	67	30–31
Salvador	66	32–33
Turecko	66	32–33
Východní Afrika	64	34–36
Peru	64	34–36
Thajsko	64	34–36
Chile	63	37–38

<i>Země/region</i>	skóre	pořadí
Portugalsko	63	37–38
Belgie/Vlámská	61	39–40
Uruguay	61	39–40
Řecko	60	41–42
Korea (Jižní)	60	41–42
Írán	58	43–44
Tchaj-wan	58	43–44
Česká republika	57	45–46
Španělsko	57	45–46
Malta	56	47
Pákistán	55	48
Kanada Quebec	54	49–50
Japonsko	54	49–50
Itálie	50	51
Argentina	49	52–53
Jižní Afrika[*]	49	52–53
Trinidad	47	54
Maďarsko	46	55
Jamajka	45	56
Estonsko	40	57–59
Luxemburg	40	57–59
USA	40	57–59
Kanada celá	39	60
Holandsko	38	61
Austrálie	36	62
Kostarika	35	63–65
Německo	35	63–65
Velká Británie	35	63–65
Finsko	31	67–68
Norsko	31	67–68
Švédsko	31	67–68
Irsko	28	69
Švýcarsko německé	26	70
Nový Zéland	22	71
Dánsko	18	72
Izrael	13	73
Rakousko	11	74

Tabulka 3.1: Hodnoty indexu vzdálenosti moci; převzato z Hofstede a Hofstede, 2005

3.2 Kolektivismus versus individualismus

USA se v tabulce 3.2 umístily nejvýše a v rámci sledovaných zemí se tedy jeví jako nejvíce individualistické. Česká republika se opět pohybuje blízko středu dimenze, blíže k pólu individualismu.

Již od raného dětství jsou americké děti vychovávány k individualismu. Althen³⁴ věnuje popisu individualistického založení Američanů celou podkapitolu. Uvádí např. případ tříletého dítěte, které již dostává kapesné a může se samo rozhodovat, jak s penězi naložit. Ideální americké dítě má od útlého věku svůj vlastní pokoj, vlastní zdroj drobných příjmů a po ukončení střední školy již nežije s rodiči. Pokud studuje na univerzitě, platí školné z vlastních peněz nebo pomocí studentské půjčky, rodiče o pomoc nežádá.

V české společnosti by, jak naznačuje tabulka, měly být pozorovatelné znaky individualismu, ne však v tak radikální podobě jako v případě USA. Na základě vlastních pozorování lze dokonce konstatovat, že u českých dětí je podporována myšlenka kolektivismu. Děti nemívají vlastní pokoje, nejsou nuceny zajišťovat si vlastní příjem a neočekává se, že se po dosažení plnoletosti ihned odstěhují od rodičů. Stejný trend panuje i ve školství – je vyzdvihována skupinová práce, tresty bývají udělovány celému kolektivu a vzdělávací proces celkově tvaruje člověka na přijatelného člena společnosti.

3.3 Feminita versus maskulinita

USA i Česká republika se podle dosaženého skóru indexu maskulinity řadí mezi země s maskulinní kulturou (viz tab. 3.3).

V maskulinních rodinách panuje nerovnost mezi rolemi otců a matek. Otcové bývají drsní a prakticky zaměřeni, matky jsou submisivní a pro děti zdrojem emocí. Rodiče předávají vzorce chování svým dětem, z toho důvodu je u chlapců žádoucí bojovnost a u dívek povolen pláč, obrácené projevy jsou považovány za nežádoucí.

³⁴ALTHEN, Gary. *American ways: a guide for foreigners in the United States*. 2nd ed. Yarmouth, Me.: Intercultural Press, c2003. ISBN 18-778-6499-4. S. 5-12.

<i>Země/region</i>	skóre	pořadí
USA	91	1
Austrálie	90	2
Velká Británie	89	3
Kanada celá	80	4–6
Maďarsko	80	4–6
Holandsko	80	4–6
Nový Zéland	79	7
Belgie vlámská	78	8
Itálie	76	9
Dánsko	74	10
Kanada Quebec	73	11
Belgie valonská	72	12
Francie	71	13–14
Švédsko	71	13–14
Irsko	70	15
Norsko	69	16–17
Švýcarsko německé	69	16–17
Německo	67	18
Jižní Afrika*	65	19
Švýcarsko francouzské	64	20
Finsko	63	21
Estonsko	60	22–24
Luxemburg	60	22–24
Polsko	60	22–24
Malta	59	25
Česká republika	58	26
Rakousko	55	27
Izrael	54	28
Slovensko	52	29
Španělsko	51	30
Indie	48	31
Surinam	47	32
Argentina	46	33–35
Japonsko	46	33–35
Maroko	46	33–35
Írán	41	36
Jamajka	39	37–38

<i>Země/region</i>	skóre	pořadí
Rusko	39	37–38
Arabské země	38	39–40
Brazílie	38	39–40
Turecko	37	41
Uruguay	36	42
Řecko	35	43
Chorvatsko	33	44
Filipíny	32	45
Bulharsko	30	46–48
Mexiko	30	46–48
Rumunsko	30	46–48
Východní Afrika	27	49–51
Portugalsko	27	49–51
Slovinsko	27	49–51
Malajsie	26	52
Hongkong	25	53–54
Srbsko	25	53–54
Chile	23	55
Bangladěš	20	56–61
Čína	20	56–61
Singapur	20	56–61
Thajsko	20	56–61
Vietnam	20	56–61
Západní Afrika	20	56–61
Salvador	19	62
Korea (jižní)	18	63
Tchaj-wan	17	64
Peru	16	65–66
Trinidad	16	65–66
Kostarika	15	67
Indonésie	14	68–69
Pákistán	14	68–69
Kolumbie	13	70
Venezuela	12	71
Panama	11	72
Ekvádor	8	73
Guatemala	6	74

Tabulka 3.2: Hodnoty indexu individualismu; převzato z Hofstede a Hofstede, 2005

<i>Země/region</i>	skóre	pořadí
Slovensko	110	1
Japonsko	95	2
Maďarsko	88	3
Rakousko	79	4
Venezuela	73	5
Švýcarsko německé	72	6
Itálie	70	7
Mexiko	69	8
Irsko	68	9–10
Jamajka	68	9–10
Čína	66	11–13
Německo	66	11–13
Velká Británie	66	11–13
Kolumbie	64	14–16
Filipíny	64	14–16
Polsko	64	14–16
Jižní Afrika*	63	17–18
Ekvádor	63	17–18
USA	62	19
Austrálie	61	20
Belgie valonská	60	21
Nový Zéland	58	22–24
Švýcarsko francouzské	58	22–24
Trinidad	58	22–24
Česká republika	57	25–27
Řecko	57	25–27
Hongkong	57	25–27
Argentina	56	28–29
Indie	56	29–29
Bangladéš	55	30
Arabské země	53	31–32
Maroko	53	31–32
Kanada celá	52	33
Luxemburg	50	34–36
Malajsie	50	34–36
Pákistán	50	34–36
Brazílie	49	37

<i>Země/region</i>	skóre	pořadí
Singapur	48	38
Izrael	47	39–40
Malta	47	39–40
Indonésie	46	41–42
Západní Afrika	46	41–42
Kanada Quebec	45	43–45
Tchaj-wan	45	43–45
Turecko	45	43–45
Panama	44	46
Belgie vlámská	43	47–50
Francie	43	47–50
Írán	43	47–50
Srbsko	43	47–50
Peru	42	51–53
Rumunsko	42	51–53
Španělsko	42	51–53
Východní Afrika	41	54
Bulharsko	40	55–58
Chorvatsko	40	55–58
Salvador	40	55–58
Vietnam	40	55–58
Korea (Jižní)	39	59
Uruguay	38	60
Guatemala	37	61–62
Surinam	37	61–62
Rusko	36	63
Thajsko	34	64
Portugalsko	31	65
Estonsko	30	66
Chile	28	67
Finsko	26	68
Kostarika	21	69
Slovinsko	19	70
Dánsko	16	71
Holandsko	14	72
Norsko	8	73
Švédsko	5	74

Tabulka 3.3: Hodnoty indexu maskulinity; převzato z Hofstede a Hofstede, 2005

Na amerických školách hrají významnou roli sporty jako americký fotbal nebo basketbal, které podporují soutěživost chlapců a prezentují dívky/roztleskávačky jako „ozdobu“ a protipól mužskosti.

Nerovnost mezi muži a ženami panuje i v profesním životě. V praxi jsou i přes tlaky vyvolávané feministickými hnutími nebo v případě ČR kvótami navrhovanými Evropskou unií stále patrné rozdíly v pracovních příležitostech pro muže a ženy, ze kterých se odvíjí i rozdílné platové ohodnocení a společenský statut.

Maskulinita se odráží také v sexualitě a v normách sexuálního chování. Standardy pro muže a ženy se liší. Ženy jsou chápány jako objekt. Vyobrazování jejich nahoty je společensky přijatelné, ne-li žádané. Obraz mužské nahoty patří ke společenským tabu. Sexuální tabu jsou v maskulinní kultuře silná, ale o to více atraktivní, a tudíž je erotika často více či méně implicitně přítomna v masových médiích.

Homosexualita se dá označit za další ze společenských tabu. Homosexuálové bývají perzekuováni, jelikož homosexualita je považována za ohrožení maskulinních hodnot společnosti a je často označována za „útok na klasickou rodinu“. Homosexualita žen je přijímána kladněji než homosexualita mužů.

3.4 Vyhýbání se nejistotě

Největší rozdíl mezi kulturou USA a České republiky byl zaznamenán v dimenzi vyhýbání se nejistotě (viz tab. 3.4). ČR se opět pohybuje téměř ve středu dimenze s příklonem k silnějšímu odmítání nejistoty. USA se nacházejí na pólu opačném.

V americké společnosti se slabé vyhýbání nejistotě projevuje např. v otevřenosti vůči imigrantům. Přijímání nejistoty se projevuje i v oblasti náboženství. Většina věřících obyvatel USA se přiklání ke křesťanství a z nich téměř dvě třetiny tvoří protestanti³⁵. Z tabulky je možné vysledovat, že země s dominantní protestantskou církví tendují k slabému vyhýbání se nejistotě.

³⁵NEWPORT, Frank. Five Key Findings on Religion in the U.S. *Gallup* [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://news.gallup.com/poll/200186/five-key-findings-religion.aspx>

<i>Země/region</i>	skóre	pořadí
Řecko	112	1
Portugalsko	104	2
Guatemala	101	3
Uruguay	100	4
Belgie vlámská	97	5
Malta	96	6
Rusko	95	7
Salvador	94	8
Belgie Valonská	93	9–10
Polsko	93	9–10
Japonsko	92	11–13
Srbsko	92	11–13
Surinam	92	11–13
Rumunsko	90	14
Slovinsko	88	15
Peru	87	16
Argentina	86	17–22
Chile	86	17–22
Kostarika	86	17–22
Francie	86	17–22
Panama	86	17–22
Španělsko	86	17–22
Bulharsko	85	23–25
Korea (Jižní)	85	23–25
Turecko	85	23–25
Maďarsko	82	26–27
Mexiko	82	26–27
Izrael	81	28
Kolumbie	80	29–30
Chorvatsko	80	29–30
Brazílie	76	31–32
Venezuela	76	31–32
Itálie	75	33
Česká republika	74	34
Rakousko	70	35–38
Luxemburg	70	35–38
Pákistán	70	35–38

<i>Země/region</i>	skóre	pořadí
Švýcarsko francouzské	70	35–38
Tchaj-wan	69	39
Arabské země	68	40–41
Maroko	68	40–41
Ekvádor	67	42
Německo	65	43
Thajsko	64	44
Bangladěš	60	45–47
Kanada Quebec	60	45–47
Estonsko	60	45–47
Finsko	59	48–49
Írán	59	48–49
Švýcarsko německé	56	50
Trinidad	55	51
Západní Afrika	54	52
Holandsko	53	53
Východní Afrika	52	54
Austrálie	51	55–56
Slovensko	51	55–56
Norsko	50	57
Nový Zéland	49	58–59
Jižní Afrika¹⁾	49	58–59
Kanada celá	60	45–47
Indonésie	60	45–47
USA	60	45–47
Filipíny	44	63
Indie	40	64
Malajsie	36	65
Velká Británie	35	66–67
Irsko	35	66–67
Čína	30	68–69
Vietnam	30	68–69
Hongkong	29	70–71
Švédsko	29	70–71
Dánsko	23	72
Jamajka	13	73
Singapur	8	74

Tabulka 3.4: Hodnoty indexu vyhýbání se nejistotě; převzato z Hofstede a Hofstede, 2005

V České republice se většina věřících hlásí k Římskokatolické církvi³⁶, která jim poskytuje důležité jistoty (např. pevnou autoritu církve, která je pro katolíky zárukou pravdivosti a neomylnosti; protestanti stojí před Bohem sami za sebe). Obavy z neznámého se u Čechů projevují např. v neochotě stěhovat se za prací. Rasismus a xenofobie, jevy související se silnějším vyhýbáním se nejistotě, se v české společnosti objevují běžně. V současnosti jsou projevy nesnášenlivosti spojeny s populistickým tématem migrace.

3.5 Dlouhodobá versus krátkodobá orientace

<i>Země/region</i>	skór	pořadí
Čína	118	1
Hongkong	96	2
Tchaj-wan	87	3
Japonsko	80	4–5
Vietnam	80	4–5
Korea (Jižní)	75	6
Brazílie	65	7
Indie	61	8
Thajsko	56	9
Maďarsko	50	10
Singapur	48	11
Dánsko	46	12
Holandsko	44	13–14
Norsko	44	13–14
Irsko	43	15
Finsko	42	16
Bangladéš	40	17–18
Švýcarsko	40	17–18
Francie	39	19
Belgie celá	38	20–21

<i>Země/region</i>	skór	pořadí
Slovensko	38	20–21
Itálie	34	22
Švédsko	33	23
Polsko	32	24
Rakousko	31	25–27
Austrálie	31	25–27
Německo	31	25–27
Kanada Quebec	30	28–30
Nový Zéland	30	28–30
Portugalsko	30	28–30
USA	29	31
Velká Británie	25	32–33
Zimbabwe	25	32–33
Kanada	23	34
Filipíny	19	35–36
Španělsko	19	35–36
Nigérie	16	37
Česká republika	13	38
Pákistán	0	39

Tabulka 3.5: Hodnoty indexu dlouhodobé orientace; převzato z Hofstede a Hofstede, 2005

³⁶Tab. 156 Obyvatelstvo podle věku, náboženské víry a podle pohlaví. ČSÚ [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=SPCR156&pvokc=&katalog=30719&z=T>

Česká republika i USA dosáhly nízkých skóre (viz tab. 3.5) a tento výsledek dokládá krátkodobou orientaci obou kultur.

Pro americké i české rodiče je důležité, aby jejich děti byly šťastné v přítomnosti. Pokoje českých dětí bývají zaplněny množstvím hraček a rodiče také velmi často pořizují svým dětem domácí mazlíčky, aniž by důkladně zvážili budoucí dopady.

Krátkodobá orientace obou kultur má jeden specifický projev, kterým je procento uvězněných osob. Česká republika patří v Evropě mezi země s největším počtem uvězněných, který dokonce přesahuje kapacity věznic. USA zaujímají v počtu uvězněných osob celosvětové prvenství³⁷. Krátkodobě orientované kultury se mnohem více soustředí na krátkodobé řešení, kterým je uvěznění nebezpečných osob, než na dlouhodobé odstranění původu kriminality³⁸.

3.6 Specifika

Americká a česká kultura se v základních hodnotách podobají, ale mají také svá specifika.

Američané jsou sebevědomí a hrdí na svůj národ. Kolonisté přijeli do Ameriky budovat nový, lepší svět. John Winthrop³⁹ ve svém kázání Vzor křesťanské lásky, pronášeném ke kolonistům plavícím se z Británie, prohlašuje: „(...) we shall be as a city upon a hill. The eyes of all people are upon us.“ Vliv této myšlenky na americkou kulturu přetrvává dodnes. Američané vnímají svůj národ jako vyvolený a jako vzor hodný následování. V USA vznikly řetězce rychlého občerstvení, hudební televize MTV, džíny a mnoho dalších prvků moderní kultury, které přejímají i jiné národy.

V americké společnosti hraje důležitou roli náboženství. Spojené státy nezasáhla sekularizace v 20. století v takové míře jako Evropu, naopak zde vznikala nová

³⁷Highest to Lowest - Prison Population Rate. *The World Prison Brief* [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison_population_rate?field_region_taxonomy_tid=All

³⁸HOFSTEDE, Geert a Gert Jan HOFSTEDE., pozn. 3, s. 175.

³⁹WINTHROP, John, BEARDSLEY, John, ed. A Model of Christian Charity. *Casa Arts* [online]. 1997 [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.casa-arts.org/cms/lib/PA01925203/Centricity/Domain/50/A%20Model%20of%20Christian%20Charity.pdf>

náboženská hnutí (např. scientologie). Boží jméno má pro Američany symbolický a emocionální význam⁴⁰.

Američané jsou společností adorující výkon. Průcha⁴¹ dokládá pravdivost tohoto tvrzení pomocí výsledků amerického výzkumu hodnot vztahujících se k výkonu. Althen⁴² pozoruje stejný jev a jeho důsledky. Američané se řídí heslem „čas jsou peníze“. Úspěch člověka je posuzován na základě hodnoty jeho automobilu, velikosti domu, výše jeho platu, pozice v zaměstnání apod. Od těchto skutečností se odvíjí jeho společenský statut. Každý člověk v USA, nehlédě na jeho původ, rodinné zázemí nebo vzdělání, má stejné příležitosti a rovné podmínky dosáhnout pomocí poctivé práce tzv. amerického snu.

Americká kultura má v oblibě superlativy. Ideální je to, co je nejdelší, největší nebo nejdražší. Jakožto slabě kontextuální společnost vyžadují Američané fakta vyjádřená přesnými číselnými hodnotami v podobě procentních podílů, žebříčků, objemů a nejrůznějších statistik. Kvůli potřebě detailních písemných smluv a předpisů a následnému zacházení s nimi disponují USA enormním počtem právníků a studentů práv⁴³.

Česká republika prošla zcela rozdílným vývojem. Jako malý stát obklopený evropskými mocnostmi musela naše země několikrát ve své historii bojovat za zachování svých hranic, jazyka a celého národního dědictví. Tyto existenciální problémy se podílely na utváření charakteru našeho národa. Průcha⁴⁴ cituje Peroutkovy úvahy nad českou národní povahou: „Češi jsou malý a slabý národ“, pocity malosti v naší společnosti podle Peroutky způsobuje „nezabezpečení naší národní existence“. Dále Čechům připisuje národní sebelítost a sebedoceňování, ušlápnutost a nízkou národní hrdost. Výsledky výzkumu českých autostereotypů prováděného mezi studenty naznačují, že pocity popsané Peroutkou s nástupem nových generací přetrvávají, ale ne již v takové intenzitě a jsou vyváženy pozitivnějšími charakteristikami. Jako nejtýpější vlastnosti Čechů byly uváděny závislost a podezíravost, ale také kultur-

⁴⁰HOFSTEDE, Geert a Gert Jan HOFSTEDE., pozn. 3, s. 122.

⁴¹PRŮCHA, Jan, pozn. 18. s. 89.

⁴²ALTHEN, Gary, pozn. 34, s. 26 ad.

⁴³ALTHEN, Gary, pozn. 34, s. 39.

⁴⁴Peroutka in PRŮCHA, Jan, pozn. 18. s. 138.

nost, podnikavost, chytráctví, schopnost improvizace a smysl pro humor; respondenti jako typicky českou charakteristiku uváděli i alkoholismus⁴⁵. V české společnosti je možné sledovat projevy těchto vlastností v praxi. Smysl pro humor v kombinaci s improvizacími schopnostmi se odráží např. v internetových kolážích, často parodujících bezútěšnou situaci v české politice. Sebepodceňování se často projevuje při účasti českých zástupců v mezinárodních soutěžích, při jejichž příležitosti sebe sami často přesvědčujeme, že takto malá země nemá šanci nad ostatními zvítězit. Obraz Čecha-alkoholika je spojen především s konzumací piva. Česká republika se pravidelně umísťuje na předních příčkách v celosvětových srovnáních spotřeby piva⁴⁶.

Specifikum české společnosti, které je objektivně pozorovatelné, je nízká míra religiozity. K víře se v České republice hlásí pouze 20 % obyvatel⁴⁷.

Autostereotypy jsou pro poznávání kultur stejně důležité jako pozorovatelná fakta a vědecké kulturní teorie. Jsou tvořeny členy komunity, kteří jsou v dané kultuře vychovávaní a později ji formují a předávají. Jako členové společnosti mají nezpochybnitelné právo o své kultuře referovat a jejich vnímání vlastní kultury a výpovědi o ní by měly být považovány za validní zdroj informací.

⁴⁵Tlolková in PRŮCHA, Jan, pozn. 18. s. 140.

⁴⁶např. The Countries Drinking the Most Beer. *Statista* [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.statista.com/chart/12510/the-countries-drinking-the-most-beer/>

⁴⁷Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu. *ČSÚ* [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/17022014.pdf/c533e33c-79c4-4a1b-8494-e45e41c5da18?version=1.0>

4 Překlad

Následující kapitola se zabývá stručným přehledem překladatelské praxe. Překlad je v tomto případě nezbytný nejen pro porozumění základnímu sdělení seriálu, nýbrž funguje také jako nositel kulturních odlišností, na jejichž analýze a interpretaci je založena tato práce.

Překládání je proces, při kterém překladatel dekoduje původní sdělení autora, následně jej překóduje do svého jazyka. Překódovaná informace poté rozšifruje recipient.

Překladatel musí mistrně ovládat jazyk originálu i jazyk cílový, znát věcný obsah překládaného textu a zohlednit předpokládané znalosti, informovanost, zkušenost a stupeň zainteresovanosti recipienta⁴⁸.

Překladatelská práce má podle Levého⁴⁹ tři fáze. V první fázi musí překladatel pochopit předlohu, tzn. nejen jazykovou složku díla, ale i hlubší skutečnosti, související např. s reáliemi. Poté následuje fáze interpretační, v jejímž průběhu překladatel význam originálu specifikuje a dokreslí pro aktuální potřeby. V poslední fázi předlohu přestylizuje, protože významy slov v jazyce překladu a jazyce originálu se nikdy zcela nepřekrývají. Straková⁵⁰ uvádí čtyři základní typy překladatelských operací (od nejsnazší k nejobtížnější): dosazení ekvivalentu, výběr ekvivalentu, kompenzace a vytvoření ekvivalentu.

Překlad funguje mimo jiné jako prostředník mezi kulturami. Překladatel nemění pouze jazykový kód, ale uzpůsobuje sdělení tak, aby mu porozuměl cizojazyčný

⁴⁸STRAKOVÁ, Vlasta. *Lingvistický pohled na problematiku překládání*. In: KUFNEROVÁ, Zlata a kol.. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994, s. 11-18. ISBN 80-857-8714-8. S. 14.

⁴⁹LEVÝ, Jirí. *Umění překladu*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X. S. 53-82. s. 53-82.

⁵⁰STRAKOVÁ, Vlasta, pozn. 48, s. 15-18.

recipient jakožto příslušník jiné kultury. Překladatel musí zohlednit např. jiné akcenty na jednotlivých historických událostech, jiné kulturní odkazy, odlišný systém měr, vah nebo měn, odlišný systém úředních, politických či kulturních institucí a odlišný hodnotový systém kultury celkově. Tento typ překladu, ve kterém dominuje snaha přizpůsobit se odlišné kultuře, je nazýván překladem komunikativním⁵¹. Rozsah informací obsažených v originálu a překladu se nepřekrývá, a tak mohou být překladatelem některé informace dodávány, či redukovány.

V překladatelských kruzích nepanuje jednotný názor na známky provenience, tj. signály cizosti, v přeloženém díle. Pokud je jazykem překladu čeština, tak má přeložené dílo podobnou kulturní funkci jako dílo původně české. Jeho obsah je ale závislý na cizím prostředí a informuje o cizí kultuře. Záleží tedy na úsudku překladatele, jestli je vhodné dílo kompletně přestylovat, nebo v něm zanechat lokální či temporální kolorit⁵².

Mezi znaky provenience patří oblast reálií. Zatímco Kufnerová⁵³ pouze konstatuje, že v případě reálií se uvažuje o jejich (ne)přeložitelnosti a závisí na vlastní tvořivosti překladatele, jak je zpracuje, Levý⁵⁴ zaujímá stanovisko zachovat význam i koloritní hodnotu místně a dobově zabarvených složek díla. Reálie pokládá za součást tzv. oblasti zvláštního (tj. jazykový materiál a národně a dobově podmíněné obsahy a formy), při jejímž překladu používá překladatel buď substituci, nebo transkripci. K substituci se překladatel uchyluje, pokud je překládaný jev těsně závislý na jazyku originálu nebo na tamních skutečnostech. Tento jev je nositelem obecného významu, který není možné zachovat, ale lze jej sdělit pomocí domácí analogie. V případě transkripce je překládaný jev nositelem významu, který je možné zachovat, avšak ne sdělit, a tak dochází k jeho přepisu⁵⁵. Překladatel by měl zachovávat takové „zvláštní“ prvky, které mají schopnost na recipienta působit jako charakteristické pro cizí prostředí. Prvky neschopné vyvolat iluzi cizího prostředí by měly být sub-

⁵¹NEWMARK, Peter. *Approaches to translation*. New York: Pergamon Press, 1981. ISBN 978-008-0246-024. S. 39.

⁵²srov. Levý, 1998, s. 95-98; Straková, 1994, s. 163

⁵³KUFNEROVÁ, Zlata. *Takzvané věci nepřeložitelné*. In: KUFNEROVÁ, Zlata a kol.. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994, s. 158-159. ISBN 80-857-8714-8. S. 158.

⁵⁴LEVÝ, Jiří, pozn. 49, s. 119.

⁵⁵LEVÝ, Jiří, pozn. 49, s. 115-118.

stituovány bezpříznakovou domácí analogií. Nadměrná substituce však může vést k adaptaci a aktualizaci díla.

4.1 Překlad pro dabing

V dabingovém překladu záleží na precizní a pravdivé interpretaci předlohy, na překladatelově orientaci v charakterech postav a na jeho citu pro cílový jazyk. Jak již bylo zmíněno, překladatel musí zohlednit také rozdílnost kulturního prostředí originálu a kulturního prostředí překladu.

Majoritní složku dabingového překladu tvoří dialogy. Překladatel proto spolupracuje s úpravcem (nebo jím je on sám) a snaží se vytvořit plynulé a přirozeně působící repliky. Podobu těchto replik zároveň musí upravit tak, aby odpovídala podobě replik v původní verzi – jednotlivé promluvy musí mít odpovídající dobu trvání, namluvené repliky musí být synchronní s obrazovým materiálem apod. Z těchto a dalších důvodů je v překladatelské praxi překlad pro dabing řazen mezi nejobtížnější disciplíny.

5 Praktická část

V praktické části bude naplněn cíl této práce, a to pozorování vybraných jevů v seriálu Simpsonovi. Budou porovnávány vybrané jevy vyskytující se v anglicky a česky mluvené verzi a bude na ně aplikována teorie kultury, reálií a překladu.

Umění je součástí lidské kultury a samo má schopnost o ní vypovídat. Někteří autoři ve svých dílech cíleně zobrazují kulturu určité společnosti. V povídce Josepha Conrada Amy Foster a dramatu Reginalda Rose Dvanáct rozhněvaných mužů jsou dokonce zobrazené střety příslušníků různých kultur. Není pochyb o tom, že umělecké dílo může zobrazovat národní kultury a jejich rozdílnosti. Je však možné sledovat národní kulturní rozdílnosti (či podobnosti) v rámci dvou jazykových verzí jednoho díla? Jak již bylo uvedeno, jazyk a kultura jsou propojené a navzájem se ovlivňují. Dá se tedy očekávat, že v české jazykové verzi budou určité jevy interpretovány odlišně od původních anglických.

Kulturní rozmanitost se projevuje v různých formách a různých oblastech lidského života. V jaké formě a jakých oblastech mohou být tyto projevy očekávány v případě sledování dvou jazykových verzí amerického seriálu? Simpsonovi jsou seriál, který zobrazuje každodenní život americké rodiny a pojednává o tématech aktuálních pro americkou společnost. Materiálem pro komparaci by tedy měly být informace přibližující americkou kulturu, vyjádřeny konkrétními symboly – tento typ informací budeme na základě výše uvedené teorie nazývat reáliemi. Jsou očekávány rozdílnosti v použitém lexiku z oblastí každodenního života (především v těch, které se výrazně liší v USA a ČR, tj. např. v systému měn a měr, náboženství, televizní kultuře) a oblastí specifických pro americkou společnost; předpokládána je vysoká míra výskytu propriálních reálií.

Simpsonovi jsou obrazem americké společnosti. Zobrazují americkou rodinu, zasazenou do amerického prostředí, což se podle výše zmíněných předpokladů odráží v použitém jazyce. Jaký přístup k americkým reáliím byl zvolen pro český překlad? I přes odlišné kulturní zázemí českých diváků je předpokládáno, že překladatelé seriálu ponechali americký kolorit. V konkurenci substituce-transkripce reálií je tedy pravděpodobnějším vyšší podíl transkribovaných jevů.

5.1 Seriál Simpsonovi

Seriál Simpsonovi (v angličtině *The Simpsons*) je americký animovaný sitcom satiricky zobrazující americkou společnost, její kulturu a stereotypy. Pořad je vysílán od roku 1989 a za dobu svého vysílání pokryl množství témat od každodenních záležitostí po kontroverzní témata. Je prostoupen množstvím odkazů na typické americké kulturní aspekty a jelikož je také oblíbený mezi mladými diváky, může sloužit jako materiál pro studijní účely⁵⁶.

V ČR je seriál vysílán od roku 1993. Do roku 2010 byl vysílán na prvním a později druhém kanálu České televize, od té doby je reprízován i premiérově vysílán na kanálu Prima Cool.

5.2 Metodika práce

Jazykový materiál pro korpus byl čerpán z originální verze seriálu Simpsonovi a z jeho českého překladu. Zvolena byla 1.-20. řada seriálu, která byla vysílána Českou televizí. Na základě hlavního tématu, které skýtalo potenciál výskytu reálií, byl z každé série vybrán jeden díl.

Každý díl byl spuštěn nejprve v anglickém jazyce s titulky. Po krátkých úsecích (nebo při výskytu reálií) byla anglická verze pozastavena a přehrán totožný úsek v českém jazyce. Díky tomuto způsobu bylo možné efektivně se zaměřit nejen na

⁵⁶SCANLAN, Stephen J. a Seth L. FEINBERG. The cartoon society: Using the Simpsons to teach and learn sociology. *Teaching Sociology* [online]. 2000, 28(2), 127-139 [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: <https://search.proquest.com/docview/223522004?accountid=17116>. S. 127.

série/epizoda	jevy	premiéra USA	premiéra ČR
S01E01	1-18	17. 12. 1989	26. 2. 1993
S02E01	19-40	11. 9. 1990	23. 4. 1993
S03E01	41-56	19. 9. 1991	24. 12. 1993
S04E13	57-72	21. 1. 1993	28. 10. 1994
S05E03	73-97	14. 10. 1993	28. 4. 1995
S06E07	98-115	6. 11. 1994	29. 12. 1996
S07E23	116-126	5. 5. 1996	10. 2. 1998
S08E15	127-144	16. 2. 1997	2. 3. 1999
S09E02	145-156	28. 9. 1997	26. 10. 1999
S10E06	157-185	15. 11. 1998	21. 11. 2000
S11E15	186-194	20. 2. 2000	29. 1. 2002
S12E16	195-205	11. 3. 2001	19. 11. 2002
S13E15	206-221	20. 1. 2002	2. 9. 2003
S14E04	222-237	24. 11. 2002	28. 9. 2004
S15E06	238-247	7. 12. 2003	14. 10. 2006
S16E06	248-258	16. 1. 2005	27. 5. 2007
S17E14	259-263	19. 3. 2006	24. 2. 2008
S18E22	264-270	20. 5. 2007	18. 1. 2009
S19E07	271-276	18. 11. 2007	8. 3. 2009
S20E07	277-289	30. 11. 2008	25. 10. 2009

Tabulka 5.1: Přehled epizod a obsažených jevů

americké reálie a jejich ekvivalent v českém překladu, ale zároveň na případné české reálie, které mohly být v překladu přítomné nezávisle na přítomnosti originálních reálií.

S využitím odborné literatury byl stanoven přibližný obsah oblasti reálií. Za její součást budou v této práci považována charakteristická historická, kulturní, kulturně-historická a geografická fakta; informace o státním uspořádání, životním stylu, tradicích, zvycích, právech, národnostního složení, náboženského vyznání, národní mentality; poznatky z umění, sportu, vědy, školství, systému zdravotního a sociálního zabezpečení, podnikání, průmyslu a zemědělství, turistických zajímavostí; prvky jazykové etikety, frazeologie a slangu⁵⁷. Jelikož byl posuzován pouze jazykový materiál, pozornost byla zaměřena jen na reálie verbální. Konečným faktorem pro označení jevu jako reálie byla vlastní interpretace autorky práce.

⁵⁷Do oblasti reálií jsou zahrnuty oblasti frazeologie a slangu, které však byly z analýzy vyřazeny. Tyto komplexní kategorie je nezbytné analyzovat na základě více hledisek (např. etymologického). Takto obsáhlý materiál není tato práce schopna obsáhnout.

Každý jev, který byl vyhodnocen jako odpovídající navrženému konceptu, byl zaznamenán (buď samostatně, nebo v kontextu) a opatřen pořadovým číslem a časovým údajem pro případné zpětné dohledání⁵⁸. K takto poznamenanému jevu byl nalezen jeho ekvivalent v druhé jazykové verzi. Nakonec byly doplněny významy obou prvků a z jejich komparace vyvozen důvod pro substituci, transkripci či jiné modifikaci prvku v českém překladu. Významy vybraných jevů a informací o nich byly doplněny (nebude-li uveden jiný zdroj) na základě vlastních znalostí autorky, popř. dohledány v anglické a české mutaci internetové encyklopedie Wikipedia^{59,60}. Pro účely rešerše k této práci byla Wikipedia shledána jako relevantní zdroj, jelikož o daných jevech referují sami příslušníci americké a české kultury⁶¹ a autentické výpovědi o vlastní kultuře jsou v této práci kladně hodnoceny.

Každý díl, o zhruba dvacetiminutové stopáži, byl zhlédnut dvakrát (anglicky a česky). Spolu s nutným pozastavováním, přechodem mezi verzemi, dohledáním významu jevů a zápisem poznatků trvala práce na jednom dílu cca jeden a půl hodiny. Celkem bylo zaznamenáno téměř tři sta jevů. Z těchto důvodů, tj. časové náročnosti a zároveň dostatku materiálu, byl z každé řady seriálu vybrán vždy pouze jeden díl.

Po nashromáždění dat byla tato ve výzkumném korpusu rozřazena do kategorií a subkategorií. Tyto kategorie ovšem nejsou absolutní a nemají pevné hranice, slouží především k lepší orientaci v korpusovém materiálu.

⁵⁸Širší kontext a časová informace byly poznamenané jako interní údaje.

⁵⁹*Wikipedia: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2019-03-06]. Dostupné z: <https://www.wikipedia.org>

⁶⁰Díky všeobecnému přehledu, získanému v prostředí globalizované společnosti prostoupené informačními médii, a studovanému dvouoboru AJ-ČJ byl autorce přibližný význam většiny jevů znám již při percepci. Dohledávány tak byly především informace týkající se propriálních jevů souvisejících např. s televizní kulturou a každodenní realitou USA, jež mají původ v minulém století nebo jejichž obraz neměl možnost jakoukoli formou proniknout do ČR.

⁶¹Předpoklad zní, že v rámci české Wikipedie pochází reference od Čechů, a i přesto, že v rámci anglické verze Wikipedie přispívají i jiní mluvčí anglického jazyka, většina referencí o kultuře USA pochází od jejich obyvatel.

5.3 Komparace a analýza

V této části budou porovnávány jednotlivé jevy a proveden jejich rozbor. Vybrané jevy, řazené podle zastřešujícího tématu do následujících podkapitol, jsou v podobě prepisů replik objevujících se v seriálu uspořádány do tabulek, které obsahují původní a přeloženou verzi daného jevu, jeho pořadové číslo a překladatelskou tendenci buď zachovat význam přibližující výchozí kulturu (USA), nebo jev uzpůsobit českému kulturnímu prostředí (ČR).

5.3.1 Umění a kultura

Literatura, hudba a v neposlední řadě také televizní kultura jsou vedle rodiny a blízkého okolí nejdůležitějšími faktory pro enkulturaci člověka. Zároveň se jedná o oblasti, ve kterých se realizují rozdílným způsobem různé (národní) kultury a ve kterých lze nejjednodušeji sledovat rozdílnosti kultur a jejich důvody.

Literatura

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	18	It happend to Tiny Tim, Charlie Brown, to the Smurfs,	Zažil to tenkej Tim, Charlie Brown, taky Šmoulové.
	19	I truly believed you were Hemingway. – Call me Papa.	(...) že tu sedí sám Hemingway. – Můžete mi říkat Papa.
	111	Do you have Go, Dog, Go!?	Máte Běž, pejsku, běž!?
	168	Get off there, Ginsberg!	Jedeš dolů, Ginsbergu!
ČR	5	a scene from Charles, uh, Dickens' A Christmas Carol	scénka z vánoční povídky Charlese Dickense
	20	Treasure Island, Robert Louis Stevenson	kniha Ostrov pokladů, Robert Louis Stevenson
	24	Blackbeard, Captain Nemo, Captain Hook... Bluebeard!	Pepek námořník, Kapitán Nemo, John Silver... Modrovous!
	34	back to the forecastle of the Pequod	můžu si zas číst Bílou velrybu
	48	we call him Chief	říkáme mu šéfe
	81	Is TV guide a book? ... Katharine Hepburn's Me? - No!	3 knihy, které změnily Váš život – Televizní program? Komiksy? Jídelní lístek? - Ne!
	155	Armin's copy of Swank	Arminův Playboy

Tabulka 5.2: Literatura

Interpretace jevů

Američtí autoři Ernest Hemingway a Allen Ginsberg (jevy č. 19, 168) patří mezi nejslavnější spisovatele nejen v USA, ale na celém světě. V ČR patří Hemingwayova díla mezi povinnou školní četbu. Ginsberg se zapsal do české kultury mj. svou účastí na pražském Majálesu v roce 1965. České společnosti jsou tito autoři známí, a proto byla v překladu jejich jména ponechána. Hemingwayova přezdívka Papa je méně známá, avšak překladatelé ji rovněž ponechali, neboť substituce by v tomto případě byla nevhodná.

Reálie obsažené v jevu č. 18 byly zachovány kvůli kontextu – konkrétně se jedná o zázraky, které zmíněné postavy zažily a které se mohly stát i rodině Simpsonových. Jelikož v české kultuře neexistují k těmto reáliím vhodné alternativy a např. postavy Šmoulů se těšily oblibě i v ČR, byla v překladu použita transkripce.

Jména spisovatelů v jevech č. 5 a 20 jsou součástí českého povědomí o světové literatuře, nižší povědomí však panuje o jejich dílech, která byla v překladu modifikována. Vánoční koleda (ang. A Christmas Carol) byla přeložena jako vánoční povídka Charlese Dickense a k názvu románu Ostrov pokladů (ang. Treasure Island) byl přidán konkretizující prvek „kniha“. Bílá velryba (jev č. 34) je považována za jeden z největších a nejznámějších románů americké literatury, a proto mohli autoři originálu použít metonymii. V českém povědomí není příběh této knihy příliš povědomý, a tudíž byl v překladu použit její slavný název.

Jména postav v jevech č. 24 a 48 jsou opět přizpůsobena českému kulturnímu prostředí. Chief je postavou v americkém románu Vyhod'me ho z kola ven a v českém překladu je označován jako Náčelník. V českém znění seriálu byla tato aluze ovšem vynechána. Specifické je použití jména Pepek námořník místo původního „Blackbeard“. Pepek námořník patří také mezi americké reálie, ale pro české diváky má větší výpovědní hodnotu než historická postava piráta Blackbearda.

V případě jevu č. 81 je důležitý kontext. V USA je kniha Katharine Hepburnové Já považována za špatné dílo⁶² a v tomto významu se objevuje v seriálu. V

⁶²Me: Stories of My Life. *Goodreads* [online]. [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: <https://www.goodreads.com/book/show/145397.Me>

české společnosti nebylo možné najít vhodný ekvivalent a celá reálie byla nahrazena obecnými jevy.

Swank a Playboy jsou americké časopisy pro muže – oba názvy označují téměř stejnou skutečnost, a tak jejich záměnou v překladu nebylo narušeno původní sdělení. V tomto případě byla výměna vhodnou volbou, jelikož Swank je v českém prostředí pouze neznámým názvem, zatímco Playboy, vycházející v české mutaci od roku 1991, patří mezi nejoblíbenější lifestylové časopisy pro muže.

Hudba

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	46	Heard of MTV or Motown? Beat It? Thriller?	Neznáš MTV, Motown, bitýt, srílř?
ČR	166	Bring on Sha Na Na!	Já chci Elvise!

Tabulka 5.3: Hudba

Interpretace jevů

Americká hudební televize MTV je světový fenomén, jenž pozměnil vnímání hudby a zaměřil pozornost diváků nejen na zvukovou, ale nově také na vizuální stránku. Hvězdou MTV byl mj. i Michael Jackson, s kterým se pojí názvy jeho písní Beat It a Thriller a hudebního vydavatelství Motown (jev č. 46). Celý první díl třetí série Simpsonových je spojen s postavou Michaela Jacksona a pozměnění těchto reálií v překladu by nabouralo celkový koncept dílu. Překladačské změny ovšem nebyly nutné, protože tato oblast byla a je známá i českému kulturnímu prostředí.

Na rozdíl od Michaela Jacksona není americká hudební skupina Sha Na Na (jev č. 166) pro českou kulturu nositelem jakéhokoli významu a v překladu byla nahrazena „Elvisem“⁶³. Obě reálie jsou spojeny hudebním žánrem rock'n'roll, ale zatímco Sha Na Na byla známá pouze v USA, Elvis Presley je jako král tohoto žánru znám po celém světě. Česká kultura je navíc s Elvisem propojena skrze nespočet českých coververzí jeho skladeb.

⁶³Elvis Presley, známý také pouze jako Elvis; dalším důvodem pro vynechání příjmení je zachování stejného počtu slabik v replikách

Televize

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	70	Yentl	Jentl
	93	Some guys at MIT are sending us reasons why Captain Picard is better than Captain Kirk.	Kluci z MIT nám posílají zdůvodnění, proč je kapitán Picard lepší než kapitán Kirk.
	128	She thought that Mindy lived with Mark.	Myslela si, že Mindy žila s Markem.
	212	like Erin Brockovich	jako Erin Brockovichová
ČR	27	It's Gorilla Week on Million Dollar Movie.	V televizi běží seriál o gorilách.
	58	That was Prince of Tides.	To je z filmu Pán přílivu.
	64	One of the Sweathogs. – I checked, It's not Horshack.	Že by někdo z orlů? - Pařát to není, to vim.
	86	If there's one thing we know, it is science. And math. And the words to every Monty Python routine.	Jestli něco známe, tak je to věda. A matika. A bratři Marxové, když je nejhůř.
	109	watching Fox last night	včera v televizi
	138	It was worn by Yale Summers in Daktari.	Ten měl na hlavě Daktari.
	187	Support our pledge drive.	Pošlete nám finanční příspěvek.
	189	They don't show police chases, do they?	Doufám, že to není pátrací relace.
	199	She thinks she's Babe: Pig in the City.	Jako by byla něco víc, víc než školník Willy.
	269	okay, Smallville	seriál Smallville
	270	The L Word... Used the „L“ word.	V pořadu o gayích řekli slovo gay.
	285	(...) and then you Jack Bauer'em into giving you all their secrets.	(...) a pak z nich vytáhni veškerý jejich tajemství.

Tabulka 5.4: Televize

Interpretace jevů

Kultovní televizní seriál Star Trek je fenoménem nejen v USA, ale stal se součástí také české kultury. Příznivci žánru sci-fi, do kterého Star Trek spadá, utváří vlastní subkulturu, sdružují se v internetových fórech a pořádají tematické akce (např. PragueCon). Jména postav kapitána Kirka a Picarda (jev č. 93) jsou proto v českém překladu Simpsonových zachována a plní svou funkci. Stejný je i případ zachování jména postavy Erin Brockovichové (jev č. 212) ze stejnojmenného filmu. V originálním kontextu je toto jméno použito jako přirovnání a má význam houževnaté ženy, která bojuje za svou věc. Film Erin Brockovich byl v ČR populární a jméno hlavní hrdinky tak může plnit stejnou funkci i v českém překladu. I přes přechýlení jména, které je typické pro české kulturní prostředí, překlad zachovává americký kolorit.

Ponechány byly i další reálie signalizující americký původ seriálu. Jentl (ang. Yentl; jev č. 70) je americký film o židovské dívce, která touží studovat Písmo. V ČR se nejedná o komerčně úspěšný snímek a povědomí o jeho existenci je nízké. V překladu Simpsonových však zmínka o něm zůstala, protože figuruje v dalším ději. Naprosto cizí je potom pro českého diváka reálie odkazující na americký seriál Mork & Mindy (jev č. 128), která v kontextu plnila funkci vtipu, jehož zachování by vyžadovalo důkladnější rešerši pro podklady k překladu.

Jako v případě literárních reálií i u reálií televizních byly k přiblížení českým divákům v překladu použity upřesňující výrazy, viz jevy č. 58 a 269.

K nezahlcování překladu jevy, které nemají pro české diváky výpovědní hodnotu, zvolili překladatelé i postup zobecňování. Million Dollar Movie (jev č. 27) byl americký televizní program, který vysílal v týdenních tematických blocích (odtud Gorilla Week). V českém překladu byla tato cizí skutečnost ztvárněna jako obecný „seriál o gorilách“. Stejná praxe je pozorovatelná i v případě televize Fox (jev č. 109) a seriálu o homosexuálech, bisexuálech a transsexuálech The L Word (jev č. 270).

Při převodu televizních reálií do českého kontextu byly uplatněny i různé substituční varianty. Sweathogs a Horshack (jev č. 64) jsou pojmenování objevující se v americkém seriálu Welcome back, Kotter. V ČR nebyl tento seriál nikdy vysílán a i pro překladatele musel být v tehdejší době problém určit pravý význam této reálie. Konečné řešení v podobě orlů a pařátu není jednoznačné a i s přílehlým kontextem je problematické odhadovat jeho význam. Srozumitelněji působí záměna britské komediální skupiny Monty Python za americké komiky bratry Marxovi (jev č. 86), které spojuje absurdní humor. Stále však tento jev nepůsobí v české kultuře přirozeně, Monty Python je v ČR známější a jméno Marx vyvolává u českého diváka negativní konotace. Nejvhodněji tak působí substituce názvu filmu Babe: Pig in the City (jev č. 199), jež překladatelé nahradili postavou ze seriálu Simpsonovi. Daný úsek má stejný význam v obou jazykových verzích a působí přirozeně.

„Pledge drive“ a „police chases“ (jevy č. 187, 189) jsou typické americké televizně-společenské reálie. Pledge drives jsou vstupy mezi televizními pořady, ve kterých jsou diváci vyzýváni k darování finančního příspěvku na chod dané tele-

vizní společnosti. Přestože české televizní společnosti fungují na jiném principu, v překladu nebyla možnost se tomuto jevu jakkoli vyhnout, a proto došlo k vysvětlení daného slovního spojení. Police chases jsou záběry z policejních honiček vysílané americkými televizemi. Pro kontext, ve kterém se v seriálu slovní spojení objevilo, bylo nutné v překladu zachovat policejní tematiku, a tudíž byl jev přeložen jako pátrací relace, které mají v českém televizním vysílání tradici.

Televizní kultura se odráží i v jazyce, což dokládá jev č. 285. Přestože byl v době překladu Simpsonových Jack Bauer (jev č. 285) ze seriálu 24 hodin znám již i v ČR a čeština disponuje prostředky, kterými by toto proprium převedla na vhodné sloveso, působil by takovýto překlad nuceně a překladatelé raději zvolili vynechání reálie.

Popkultura

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	263	The Hamburglar was survived by his long-time companion, Mayor McCheese.	Hamburglára přežil jeho dlouholetý parták, Mayor McCheese.
ČR	4	Jingle bells, Batman smells, Robin laid an egg, the batmobile broke its wheel, the Joker got away.	Rolničky, prdlačky, Batman je pako, po hlavě spad do hnoje a smrdí mu sako.
	47	The moonwalk?	Tu věc s nohama?
	191	You took the Hamburglar's birthday off.	vyraboval jste automat na koblíhy.
	272	Look, Maggie, I'm Wonder Woman.	Koukni, Maggie, jsem superhrdinka.

Tabulka 5.5: Popkultura

Interpretace jevů

Pro USA je typická kultura fast foodu. Mezi nejznámější řetězce s rychlým občerstvením patří McDonald's, který pro reklamní účely stvořil svět McDondaldland. V české kultuře neexistují k těmto skutečnostem obdoby, proto nemohli překladatelé poskytnout českou alternativu. Ve starším dílu tak postavu Hamburglára (jev č. 191) nezmiňovali a do repliky dosadili odlišné informace, v novějším dílu názvy postav McDondaldlandu transkribovali (jev č. 272).

Americká kultura je také domovem komiksových superhrdinů. Tyto komiksy

pronikly i do české kultury, avšak v době překladu příslušných děl zatím zdaleka ne tak intenzivně, a proto bylo jméno hrdinky Wonder Woman (jev 272) zobecněno na „superhrdinku“ a s výjimkou jména Batman (jev č. 4) odstraněny všechny ostatní superhrdinské okolnosti (v případě jevu č 4 však byla pro překlad důležitá především forma rýmované říkanky, která měla největší vliv na vynechání původních reálií).

Moonwalk (jev č. 47) je prvkem popkultury, který je spojen s Michaelem Jacksonem. V češtině je dnes používán výraz moonwalk (nebo také měsíčné chůze) zcela běžně, ale v době překladu se jednalo o slovo nové a překladatelé raději použili opis.

5.3.2 Jídlo a nápoje

Druhou nejbohatší kategorií je kategorie jídla a nápojů. V seriálu byl zaznamenán enormní počet reálií týkajících se sladkostí, sladkého pečiva, typických amerických pokrmů a nápojů. V žádném českém televizním pořadu nemá tento důraz obdoby. Jedním z možných vysvětlení může být integrační funkce jídla v lidském životě. USA se rozkládají na ploše celého kontinentu a mají přes 300 milionů obyvatel. Stejně jako rodinu stmelují společně strávené chvíle u jídla, mohou „jídelní reálie“ sloužit k uvědomování si národní příslušnosti a posilovat ji napříč celou zemí.

Naprostá většina jevů spadajících do kategorie jídla a nápojů byla v českém překladu přetransformována do podoby vyhovující české kultuře.

Sladkosti

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	121	Can I have this licorice?	Můžu si koupit marsku?
ČR	78	tea with marshallow squares	čaj s marshmallow
	110	She's like a Milk Dud – sweet on the outside, poison on the inside.	Je jak pukavec – hladká zvenku, shnilá zevnitř.
	113	Her hair smells like red Froot Loops.	Vlasy jí vonějí po kokoskách.
	131	Hi-C and Fluffernutters	džus a oříšková pěna
	210	Is my carton of Pixy Stix in?	Máte pro mě ten karton cukrových tyčinek?
	217	Time to throw in the Butterfingers.	Je čas vhodit tam tyčinky.
	261	Whoa, this Oreo is rank!	Tohle je obzvlášť odporný!
	262	How will he bite Wheat Thins?	Jak teď bude moct kousat?

Tabulka 5.6: Sladkosti

Interpretace jevů

Jelikož jevy č. 110 a 113 fungují jako přirovnání a v ČR bonbóny Milk Duds a cereálie Froot Loops neexistují (v době překladu pravděpodobně neexistovaly ani jejich české alternativy), bylo v překladu nutné substituovat je českými ekvivalentními výrazy. Substituce proběhla i v případě jevu č. 131, který v kontextu také plní funkci přirovnání. Hi-C (nealkoholický nápoj s pomerančovou příchutí) a Fluffernutters (sendviče s arašídovým máslem a marshmallow pěnou) jsou klasickými americkými pochutinami, v seriálu určeny k navození nostalgie. Podobné atmosféry se překladatelé pokusili docílit použitím substituentů „džus“ a „oříšková pěna“.

K zobecnění pomocí odstranění proprií, a tím k přiblížení překladu českému prostředí došlo u jevů č. 78, 210 a 217.

Úplné vynechání reálií zvolili překladatelé v případě sušenek Oreo (jev č. 261) a cereálií Wheat Thins (jev č. 262), které v kontextu neměly významotvornou funkci.

Jediným případem, kdy překladatelé stylizovali bezpříznakový výraz do americké kultury, je jev č. 121. Tyčinka Mars je klasickým americkým produktem, přesto však byla v překladu dosazena za neutrální lékořici. Možným vysvětlením je vůle kompenzovat ostatní substituované, příp. modifikované jevy.

Pečivo

tend.	poř. č.	originál	překlad
ČR	15	Give me bite of that doughnut.	Dej mi kousnout.
	41	We saved you a doughnut.	Schovali jsme ti koláč.
	51	hot cakes	palačinky
	54	Hmm, pancakes...	Hmm, palačinky...
	74	We make cookies here, extra chewy.	My tu děláme sušenky, zvláště křehké.
	148	cake	zákusek; dort
	209	sugar free doughnuts	koblihy bez cukru

Tabulka 5.7: Pečivo

Interpretace jevů

Největším překladatelským problémem v oblasti pečiva byl americký „doughnut“. V současné době je toto pečivo dostupné i v ČR a čeština pro ně používá označení donut či americká kobliha. Překlad kobliha (jev č. 209) však překladatelé použili až v roce 2003, dříve volili např. výraz koláč (jev č. 41) a při úplně prvním výskytu slova doughnut došlo k jeho úplnému vypuštění. Donut má však v americké kultuře důležité postavení (je např. symbolem pro americkou policii) a v seriálu se toto slovo objevuje často, tudíž byla nejednotnost v pojmenování této skutečnosti značným problémem.

Obdobný problém nastal také u překladu slova cake (jev č. 148), který byl překládán jako zákusek nebo dort. Čeština v tomto případě disponuje vícero výrazy, protože v českém prostředí je známo více rozličných druhů tohoto typu pečiva. Opačné situaci čelili překladatelé s označením palačinka (jevy č. 51, 54). Česká palačinka pojmenovává tenkou placku z těsta, v překladu Simpsonových ale zahrnuje také tlusté americké lívance (ang. hot cakes nebo pancakes).

Pro americkou kulturu jsou typické sušenky cookies (jev č. 74), které bývají většinou vláčné a žvýkavé. Pro českou kulturu jsou naopak typické křupavé a drobnivé sušenky (např. Tatranky). Česká verze tedy namísto „cookies“ obsahuje výraz „sušenky“, ke kterým používá místo „chewy“ (čes. žvýkavé) atribut „křehké“.

Nápoje

tend.	poř. č.	originál	překlad
ČR	69	full-bodied lager	pivo jako křen
	71	beer smoothie	pěnovýho fešáka
	92	He and Mr. Simpson split a case of malt liquor.	Vypilo s panem Simpsonem basu piv.
	245	You just earned yourself a Dr. Brown's.	Zasloužíš si jedno nealko.

Tabulka 5.8: Nápoje

Interpretace jevů

České pivo⁶⁴ je národním nápojem ČR. Překladaelé překládají různé druhy amerického piva univerzálním výrazem pivo (vždy modifikovaným tak, aby odpovídal danému kontextu), které má pro české diváky konotaci právě typického českého piva.

Reálie Dr. Brown's byla použita v kontextu nápoje pro Židy. Jedná se o americkou značku nealkoholických nápojů, která má označení košer. V ČR neexistuje ekvivalent, a proto byl použit obecný výraz nealko.

Pokrm

tend.	poř. č.	originál	překlad
ČR	44	Dog on fire – anybody order a hot dog?	Hořící pták – dá si někdo španělský ptáček?
	55	Make sure we have cold cuts.	Doufám, že doma nenajdeme spoušť.
	96	We hardly made a dent in that 10-foot hogie.	Moc jsme z něj teda nezbaštili.
	157	one concord grape, one Philly cheesesteak	jedna borůvka, jedna bagetka
	280	coleslaw, tuna, all chowders and gumbos	zelnej salát, tuňák, hustý kejdy

Tabulka 5.9: Pokrm

Interpretace jevů

Jev č. 44 plní funkci slovní hříčky, z toho důvodu byl hot dog, klasický pokrm odkazující na americkou kulturu rychlého občerstvení, substituován českou reálií

⁶⁴Klasické české pivo je 10-12stupňové, má hnědě-oranžovou barvu a vysokou bílou pěnu.

španělský ptáček. Tato substituce zapadá přirozeně do kontextu a plní stejnou funkci.

Zcela vynechány byly reálie cold cuts (jev č. 55) a hoagie (jev č. 96), které nemají přímé ekvivalenty v českém prostředí a v kontextu nebyly důležité.

Zobecnění zvolili překladatelé ve zbylých dvou případech (jevy č. 157, 280), ve kterých bylo nutné zachovat referenci kvůli kontextu, ale i obrazovému podkladu. Concord grape je vyšlechtěná odrůda révy americké, vzhledově připomínající borůvku. Philly cheesestake je v USA oblíbený sendvič, podávaný v bagetě. Coleslaw je název pro druh zelného salátu a „chowder“ a „gumbo“ jsou americké husté polévky.

5.3.3 Náboženství

Přístup k víře a náboženství je jedním z největších kulturních rozdílů mezi Čechy a Američany. Americká kultura je silně ovlivněna náboženstvím, což se odrazilo i v seriálu Simpsonovi. Vliv české, převážně ateistické kultury je následně patrný v překladu náboženských reálií.

Křesťanství

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	76	in the name of God	proboha
	112	What is it, a Unitarian?	Co je to, unitář?
	122	Look at me!	Panebože!
	125	Oh no!	Ježíši!
ČR	67	Satan	lucifer
	77	For the love of God, sir, there are two seats!	Vemte mě s sebou, pane, jsou tam dvě místa!
	103	She's reverend's daughter.	Ona je dcera pastora.
	107	Must fight Satan.	Musím přeprat ďábla.
	169	love all of God's creatures	milovat všechna stvoření
	202	Dear God, what have I done?!	No nazdar, co jsme to proved?!
	204	My God, she stopped in her tracks!	Zastavila se přímo před ní!
219	Godspeed!	Šťastnou cestu!	

Tabulka 5.10: Křesťanství

Interpretace jevů

Význam slova unitář (ang. Unitarian; jev č. 112) plní v kontextu roli „něčeho neobvyklého, šokujícího. V ČR nemá unitářský proud výraznou tradici a je spíše okrajový, a tak v českém překladu plní zhruba stejnou roli jako v originálu.

Pouze ve třech zaznamenaných jevech (č. 76, 122, 125) zdůrazňoval český překlad odkaz k božímu jménu, který je typický spíše pro americkou kulturu. V ostatních případech (jevy č. 77, 169, 202, 204 a 219) překladatelé potlačují projevy náboženství v jazyce a volí nábožensky neutrální lexikum. Dalším příkladem potlačení náboženských projevů v české verzi je patrné v překladu jména Satan (jevy č. 67, 107). Američané používají označení Satan, jelikož se jedná o vysoce postavenou biblickou postavu. Překladatelé zvolili pro tuto skutečnost jiná pojmenování, a to lucifer a ďábel, které neodkazují k biblickému zlu, nýbrž ke zlu obecnému.

Většina amerických křesťanů se hlásí k protestantismu a většina českých věřících k římskokatolické církvi. Tyto dva směry se odlišují v zásadních oblastech, mj. také v označeních pro duchovní. Obyvatelé seriálového Springfieldu patří k protestantské církvi, jejímž lokálním vrchním činitelem je Reverend Lovejoy. V českém prostředí je pro duchovní protestantských církví používáno označení pastor (jev č. 107), které je použito i v českém překladu, ačkoli titul reverend a pastor nejsou synonymní.

Judaismus

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	102	Bart! Lisa! Time for church! - Shlomo, time for your violin lesson!	Barte! Lízo! Jdeme do kostela! - Šlomo, jdeme do houslí!
ČR	72	That Yentl put the „she“ in yeshiva.	Tten Jentl je pěkně mazanej šibr.
	240	Do you know how much I donate to the B'nai B'rith?	Víte, kolik přispívám židovské obci?
	243	I have a Jewish imaginary friend. Her name is Rachel Cohen and she just got into Brandeis.	Mám imaginární židovskou kamarádku. Jmenuje se Ráchel Kohnová.

Tabulka 5.11: Judaismus

Interpretace jevů

Židovství má sice v české kultuře tradici, avšak dnes už je jeho význam spíše historický. Význam přeloženého jevu č. 102 odpovídá originálu, neboť i v českém prostředí je známo, že židé se od křesťanů liší např. v navštěvování kostela. Zbylé jevy byly v překladu buď zobecněny nebo vynechány – v prvním případě (jev č. 72) z důvodu vyhnutí se složitému vysvětlování židovských reálií; v dalších dvou případech (jevy č. 240, 243) se jedná o americké židovské reálie převedené do českého kulturního prostředí. B'nai B'rith je nejstarší židovskou organizací na světě, většina jejích členů pochází z USA. Pro českou společnost jsou významnější tzv. židovské obce, správní jednotky židovské komunity. Brandeis je americká soukromá univerzita sponzorovaná židovskou komunitou. V ČR podobná instituce neexistuje.

Minced oaths

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	75	Oh, geez...	Achjo...
	105	Oh, my!	Ty brd'ó!
	115	Oh, what the heck, it was Jessica Lovejoy.	Kašlu na všechno, je to Jessica Lovejoyová.
	134	Oh geez Louise!	Ježkovy voči!
	141	What the...!	Co to je!
	149	Oh gosh!	Ale prosím tebe!
	159	For goodness sake!	To se mi jenom zdá!
	180	For crying out loud!	To snad není pravda!
	185	For the love of...!	To je snad zlej sen!
	196	Oh, darn.	Smůla.

Tabulka 5.12: Minced oaths

Interpretace jevů

Jak již bylo uvedeno výše, v americké kultuře má boží jméno symbolický a emocionální význam, a proto Američané používají tzv. minced oaths, což jsou eufemistické výrazy zabraňující rouhání a klení.

„Geez (Louise)“ a „crying out loud“ jsou eufemismy pro Ježíše Krista, „heck“ nahrazuje slovo „hell“ (čes. peklo), „darn“ je náhrada slova „damn“ (čes. sakra) a

„gosh“ a „goodness“ jsou používány místo slova „God“ (čes. Bůh). Dalším způsobem, jak se vyhnout nežádoucím výrazům jsou eliptická vyjádření. Z výrazů „Oh, my“ a „For the love of“ bylo vynecháno slovo „God“ a z výrazu „What the“ slovo „hell“⁶⁵.

V českém překladu je zachována americká tendence vypouštět v tomto druhu výrazů explicitní náboženská pojmenování, což koresponduje s ateismem české kultury.

5.3.4 Škola

Školní prostředí je po rodině dalším důležitým enkulturačním činitelem. Na člověka zde působí jak jeho vrstevníci, tak pedagogové a upevňují v něm společenské hodnoty. Prostředí školy vypovídá o celkové kultuře dané společnosti.

Známkování

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	97	an A+	A+
ČR	7	Lisa got straight A's.	Líza dostala jedničku.
	40	F	nedostatečná

Tabulka 5.13: Známkování

Interpretace jevů

V případě jevu č. 97 se v kontextu jedná o známkování na vysoké škole. Americký klasifikační systém používá písmena A, B, C, D, F a jejich varianty se znaménky + a -, česká vysokoškolská klasifikace používá šestistupňovou škálu A-F, příp. slovní výrazy na škále výborně-nevyhověl. Znaménko + v překladu tedy indikuje cizost a přináležitost k americké kultuře, ale ve své podstatě je tento jev téměř stejný a české kultuře ne vzdálený.

Jevy č. 7 a 40 se týkají známkování na základní škole. Americké základní školy používají stejnou stupnici jako americké vysoké školy, zatímco české základní školy

⁶⁵Allen's collection of Minced Oaths. *Al's home page* [online]. [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: http://www.lutins.org/lists/minced_oaths.html

používají stupnici 1-5, příp. slovní výrazy na škále výborný-nedostatečný. Kontextuálně nejsou tyto jevy vázány např. na slovní hříčku apod., a proto mohly být překladateli převedeny na český systém.

Specifika amerických škol

tend.	poř. č.	originál	překlad
ČR	36	a hall monitor	(...) že se léta starám o třídní knihu.
	52	my prize-winning dioramas	Často visím na nástěnce.
	80	application essays	dotazníky
	84	There are two kinds of college students: jocks and nerds.	Jsou dva druhy vysokoškoláků: mazáci a bažanti.
	106	Ok, class, we have a special treat today for pass-around.	Tak, děti, dám vám teď kolovat opravdovou lahůdku.
	150	There's nothing corny about fresh-faced youngsters skipping to school, scraping knees and spelling bees.	Co je kýčovitého na různolících capartech, kvačících do školy; nad nimi šumí haluze a bzucí včely.
	201	the key to bully/nerd antagonism	klíč k odhalení příčin šikany

Tabulka 5.14: Specifika amerických škol

Interpretace jevů

Specifikem amerických škol jsou školní stereotypy, zaznamenané v jevech č. 84 a 201. „Jocks“ (čes. sportovci) jsou nejčastěji hráči amerického fotbalu, zosobňující maskulinní ideály; „nerds“ (český překlad není přesný, např. vědátoři) jsou opakem sportovců. Sportovci patří na škole mezi oblíbence a v mnoha případech vědátoři šikanují. Tento stereotyp se týká středních a vysokých škol. V české školní kultuře není tato skutečnost přítomna, a tudíž byla v překladu nahrazena českým stereotypem z vojenského prostředí. „Bully“ (ten, kdo šikanuje) a „nerd“ (šikanovaný, většinou vědátor) je další stereotypní dichotomie americké kultury, která je ve slabší intenzitě přítomna i v českém prostředí. Z toho důvodu mohl být původní jev ponechán.

Spelling bees (jev č. 150) jsou školní soutěže v hláskování. V českém prostředí nejsou tyto soutěže pořádány, protože kvůli víceméně pravidelnému českému pravopisu postrádají význam. Překladatelé proto přeložili anglické slovo „bee“ v jeho významu „včela“.

Application essays (jev č. 80) jsou eseje, které zájemce o přijetí posílá na univerzity. V ČR je tato praxe ojedinělá, a z toho důvodu jsou eseje v překladu nahrazeny dotazníky. Přestože ani dotazníky nemají pro české diváky přesnou výpovědní hodnotu, jsou adekvátnější než eseje, se kterými se lze setkat převážně pouze na vysokých školách nebo mezi odbornou veřejností.

Americké školství je založeno na pragmatismu, což se projevuje i v jevech č. 52 a 106. „Dioramas“ (čes. dioramata) jsou dětmi vyráběné plastické objekty, jejichž téma koresponduje s vyučovanou látkou. Při „pass-around“ nechá učitel kolovat žákům předmět, který názorně dokládá probíranou látku. Dioramata byla překladateli zcela odstraněna, neboť na českých školách nejsou vyráběna. Výuka za pomoci kolování předmětů je v ČR praktikována pouze v omezeném rozsahu, ale jelikož není českému prostředí zcela cizí, zůstala tato reference i v překladu.

„A hall monitor“ (jev č. 36) je dozor na chodbě, který v českých školách provádí výhradně pedagogové, zatímco na amerických školách mohou tuto čestnou službu vykonávat i žáci. V originálu pochází tento jev z repliky žáka a v překladu musel být nahrazen třídní knihou, o níž se v českých školách starají právě žáci.

Ostatní

tend.	poř. č.	originál	překlad
ČR	79	Nuclear Physics 101	obor jaderná fyzika
	91	He is presiding over last year's homecoming	Předseda svazu absolventů.
	120	I completed my Ph.D. thesis.	Dokončil jsem svou diplomovou práci.

Tabulka 5.15: Ostatní

Interpretace jevů

Jev č. 79 poukazuje na odlišné názvy vysokoškolských předmětů na amerických a českých školách. Překladatelé zvolili místo názvu vysokoškolského kurzu název pro obor, který však lépe zapadá do českého kulturního prostředí.

Překlad jevu č. 120 působí v kontextu přirozeně, ale není přesným ekvivalentem originálního výrazu „Ph.D. thesis“. Diplomová práce je součástí magisterského stu-

dia, zatímco titul Ph.D. je získán po absolvování doktorského studia, jehož součástí je práce disertační. Titul Ph.D. však v ČR zaveden až v roce 1998, přičemž daný díl Simpsonových byl na obrazovky uveden 10. 2. 1998.

Homecoming (jev č. 91) je americká tradice výročního setkávání absolventů školy. Tyto opulentní oslavy probíhají na půdě instituce za přítomnosti školního sboru, pochodových kapel apod. V českém překladu je tato realie přeložena jako svaz absolventů, jelikož v českém prostředí sraza absolventů v americké podobě neexistují.

5.3.5 Historie

Realie historických událostí jsou nedílnou součástí národní kultury. Připomínání významných událostí národních dějin má v dané kultuře integrační funkci a podporuje pocit národní hrdosti. USA a Česká republika jsou dva rozdílné národy, které mají odlišnou historii, a v překladu se tak odráží jiný akcent na jednotlivých historických událostech.

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	165	Woodstock	Woodstock
	228	these veterans of Iwo Jima	tyto válečné veterány od Iwojimy
ČR	23	Is this a book report or a witch-hunt?	Je to referát, a nebo nějaký výslech?
	28	On September 15th, 1620, puritan separatists from the Church of England, some living in Holland, left Plymouth, England.	Patnáctého září roku 1620 vypluli protestantští separatisté církve anglikánské na dalekou pouť za oceán.
	100	Throw down your weapons and kiss the prairie, cow dorks!	Odhod'te zbraně a čelem k prérii, kojoti!
	124	a grandfather clause	klauzule zakladatelů
	129	It's a Johnny Reb bottle.	To je lahev ve tvaru vojáka.
	162	Serves her right for bein' a 60s radical.	Zaslouží si to, hipísáčka jedna.
	163	Your mother dragged us both to that godforsaken lovefest.	To tvá matka mě tahala po všech těch hipísáckejch aktivitác.
	171	I just came to invite you to the love-in. I got you a date with a perfect flower child.	Chci tě pozvat na hromadný sex. Sehnala jsem ti dokonalou dívku.
	175	Where's your freak bus?	Kde máte Volkswagen?
	230	to gaze reverently at Old Glory	vzdát hold americké vlajce

Tabulka 5.16: Historie

Interpretace jevů

Bitva o Iwođimu byla jednou z nejdůležitějších amerických bitev druhé světové války. Tato událost vstoupila do světového povědomí také díky ikonické, Pulitzerovou cenou oceněné fotografii vojáků vztyčujících americkou vlajku. Hudební festival Woodstock patří mezi stěžejní milníky hudební sféry. Je spojen s americkou kontrakulturou 60. let, především s hnutím hippies. Sympatizanti tohoto hnutí se v 60. letech objevovali rovněž v tehdejší Československu. Tyto dvě světoznámé události přítomné v jevech 165 a 228 byly v překladu ponechány bez jakýchkoli modifikací, neboť mají vysokou výpovědní hodnotu i v české kultuře.

Další jevy související s hnutím hippies a festivalem Woodstock (jevy č. 162, 163, 171, 175) byly v překladu upraveny. Pro českého diváka zvolili překladatelé přímočařejší výrazy, např. „hipísačka“ namísto „a 60s‘ radical“ (čes. radikál 60. let), „Volkswagen“ (model T2 byl jedním ze symbolů hippies) namísto „freak bus“ (odvozeno z hippie slangu) a „hipísácký aktivity“ místo v originálu obrazného pojmenování festivalu Woodstock „godforsaken lovefest“. Reálie z prostředí hippies „the love-in“ (jev č. 171) byla přeložena zobecnujícím výrazem „hromadný sex“. Z tohoto důvodu nemohlo být „flower child“ přeloženo jako květinové dítě (třebaže čeština toto označení používá), protože spojení výrazů „sex“ a „dítě“ by bylo nepřijatelné.

Prizpůsobené českému prostředí byly také reálie ze starší historie USA. V překladu jevu č. 28 byly ponechány všechny klíčové údaje popisující cestu Otců poutníků, byly však vynechány detaily, které pro české diváky nejsou relevantní.

Hon na čarodějnice (ang. witch-hunt) probíhal v koloniálním období USA. Jeho nejznámějším vyústěním jsou Salemské procesy z konce 17. století. V českých zemích byly čarodějnické procesy ojedinělé a i přes jejich zpopularizování díky románu Václava Kaplického *Kladivo na čarodějnice* jsou v české kultuře okrajovým případem. Z tohoto důvodu byl jev č. 23 v překladu zobecněn.

V jevu č. 100 je obsažena slovní hříčka – „cow dorks“ odkazují na klasickou americkou reálii kovbojů. Český překlad však místo kovbojů obsahuje výraz kojoti, který sice koresponduje s prostředím prerie (ang. prairie), ale není přesným ekvivalentem původního výrazu.

„A grandfather clause“ (jev č. 124) je přeloženo jako „klauzule zakladatelů“, ačkoli původ této právní úpravy volebního práva Afroameričanů se datuje do konce 19. století. V českém překladu tak nenavazuje na americkou kulturu.

Old Glory (jev č. 230) je pojmenování pro americkou státní vlajku. Toto jméno nesla původně jedna konkrétní vlajka, a sice vlajka námořního kapitána Williama Drivera z 19. století. V českém překladu byla tato historicky zakořeněná přezdívka, ke které nemá česká kultura žádný vztah, nahrazena obecným výrazem.

Obecný výraz použili překladatelé i v jevu č. 129. Johnny Rebel (zkráceně Reb) je americkou fiktivní postavou z dob občanské války, symbolizující státy Konfederace. USA v průběhu historie využívaly i další národní personifikace, např. Billy Yanka jako symbol Unie, či Strýčka Sama, ikonu vojenských náborů během první a druhé světové války. ČR nemá tyto historické zkušenosti, a proto byla americká realie nahrazena kontextově vhodným zobecněním.

5.3.6 Osobnosti

V každé kultuře se vyskytují známé osobnosti, které fungují jako vzory pro společnost, se kterými se mohou ostatní příslušníci kultury ztotožnit, popř. se vůči nim vymezit. Mají také funkci symbolickou a referenční, specifickou pro každou jednotlivou kulturu.

Většina jmen obsažených v originální verzi seriálu byla přeložena tak, aby měla význam v českém kulturním prostředí.

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	49	Who were your Grammy dates? - Brooke Shields, Diana Ross, Emmanuel Lewis and Bubbles.	Kdo byli Vaši partneři na Grammy? - Brooke Shields, Diana Ross, Emmanuel Lewis a Bubbles.
	133	There's where Lupe Vélez bought the toilet she drowned in.	Tady si Lupe Vélezová koupila ten záchod, ve kterém se utopila.
ČR	33	Throw me the ball, Poindexter.	Hod' sem ten míč, knihomole.
	39	Look, John Hancock's writing his name in snow.	–
	57	Close your eyes and think of MacGyver.	Zavři oči a myslí na Dejdara.
	60	Potato chips that resemble celebrities, they're all here – Otto von Bismarck, Maurice Chevalier, Jay Leno.	Čipsy s podobou slavných osobností, jsou tu všichni – Otto von Bismarck, Maurice Chevalier, John Lennon.
	127	a TV guide owned by Jackie O.	televizní program, který vlastnila Jackie Kennedyová
	172	I know how Dean Rusk feels.	Asi se půjdu někam rozcvíčit.
	194	Now I know how Bob Stupak feels.	Připadám si jako lidumil.
	223	Faced with a problem like this, what would Oprah do?	Kdyby se to stalo Oprah Winfreyový, co by asi udělala?
	239	Albert Einstein, Lorne Michaels? Shari Lewis? Lamb Chop!	Albert Einstein, Shari Lewisová, Kozlík Šíkula!
	279	Now I know how Dane Cook feels.	Teď už vím, jaký je to nejt s davem.

Tabulka 5.17: Osobnosti

Interpretace jevů

Pouze ve dvou případech se překladatelé uchýlili k transkripci, čímž v seriálu zachovali americký kolorit, ale tyto transkribované jevy ztratily v českém prostředí svoji původní výpovědní hodnotu. Jevy č. 49 a 133 byly transkribovány včetně kontextu, avšak ani jeden z těchto celků nezapadá do české kultury a pro českého diváka postrádají význam.

V případě jevu č. 39 měli překladatelé možnost reálii Johna Hancocka, signatáře Deklarace nezávislosti USA, zcela vynechat, jelikož to umožňoval obrazový podklad. Pro českou kulturu je toto jméno nevýznamné, a tudíž nebylo nezbytně nutné jej zmiňovat.

Jména známých osobností byla v originálu v mnoha případech použita jako přirovnání. Aby bylo v překladu možné přirovnání zachovat, jména amerických osobností musela být substituována. Kontext jevu č. 33 souvisí s baseballem, a proto bylo

použito jméno Jenningse Poindextera, amerického baseballisty. V ČR není baseball zdaleka tak populární jako v USA, a proto překladatelé zvolili obecné označení „knihomol“, které souvisí s postavou Martina Prince, který figuruje v kontextu.

Ve třech zaznamenaných případech bylo v originálu jméno osobnosti zasazeno do věty „I know how (...) feels“ (čes. Už vím, jak se (...) cítí). Jelikož příslušníci české kultury nemohou význam původních referencí pochopit, musely být v překladu použity obecné substituenty odkazující ke kontextu.

V případě jevu č.60 bylo jméno Jaye Lena, amerického populárního moderátora (v době překladu v ČR neznámého), převedeno na jméno Johna Lennona, člena hudební skupiny Beatles. V dalších dvou jevech (č. 57, 239) byly v překladu použity substituenty pocházející z českého kulturního prostředí. Náhrada za „Lamb Chop“ (loutka Shari Lewis, známé z kontextu) v podobě „Kozlíka Šikuly“ se sice nehodí do kontextu židovských osobností, avšak odpovídá původnímu jevu – loutce ovce. Jméno MacGyver má v originálu význam „dokonalý muž“. V překladu bylo použito jméno českého herce Martina Dejgara, který může splňovat stejnou funkci. Zároveň se jedná o překladatelský žert, jelikož Martin Dejdar dabuje český hlas Barta Simpsona. Přesto, že je jméno Dejdar pro české prostředí srozumitelnější, působí tato ryze česká realie v celkovém americkém vyznění Simpsonových rušivě.

Jméno americké moderátorky v USA známé jen jako „Oprah“ (jev č.223) bylo v českém překladu doplněno jejím příjmením, a tak zkonkretizováno. Jackie O. (jev č.127) byla manželkou amerického prezidenta J. F. Kennedyho. Po jeho smrti se opět provdala a nesla příjmení Onassisová (v USA zkracováno na O.). Českému národu je známější jako první dáma, a proto bylo v překladu použito příjmení Kennedyová.

5.3.7 Každodenní realita

Do souhrnné kategorie každodenní reality byly zařazeny zbylé jevy, související s každodenním životem v americké společnosti.

Míry, váhy, měny

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	17	13 bucks	13 babek
	61	50 000 dollars	50 000 dolarů
	68	10 big ones	10 doláčů
	123	cheap, 2000 dollar forgery	laciný padělek za 2000 dolarů
ČR	12	Not a dime till Christmas Eve!	Do Štědrého dne ani cent!
	56	He's 300 hundred pounds!	Váží 130 kilo!
	65	We hardly made a dent in that 10foot hogie.	Moc jsme z něj teda nezbaštili.
	66	two more feet	ještě půl metru
	90	the only other college in 50 miles	jediná další univerzita v okolí
	190	12000 miles away	20000 km daleko
	273	I've lost my perfect 26-26-26 figure.	Už nemám ty perfektní míry 66-66-66.

Tabulka 5.18: Míry, váhy, měny

Interpretace jevů

Reálie amerického dolaru byla v překladu ponechána (jevy č. 61, 123). Překladaatelé se rovněž snažili ponechat původní slangové výrazy pro dolar (jevy č. 17, 68). Pokud se ovšem jednalo o nižší měnové jednotky, např. „dime“ (jev č. 12; desetina dolaru, deseticent), použili překladaatelé obecnější výraz „cent“, který je pro české diváky rozpoznatelnější, ale stále evokuje americkou kulturu.

USA používají měrný systém amerických běžných jednotek (modifikovaný systém imperiálních jednotek), zatímco ČR patří mezi státy používající metrický systém. Americký měrný systém je pro českou kulturu matoucí, a proto byly v překladu americké jednotky přepočítány na jednotky Soustavy SI (jevy č. 56, 66, 190, 273) anebo zcela vynechány a nahrazeny opisem (jevy č. 65, 90).

Svátky

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	1	Santa (Claus)	Santa (Claus)
	9	I will send them to Santa's workshop at the North Pole.	Pošlu je Santa Clausovi na Severní pól.
ČR	2	Merri Kurisumasu	meri Kurimasu
	12	Not a dime till Christmas Eve!	Do Štědrého dne ani cent!
	13	Dasher, Dancer, Prancer, Nixon, Comet, Cupid, Donna Dixon	Nazaret, Uriah Heep, Rolling Stones, Olympic, Black Sabbath, Kozlovka, Moravanka
	16	I'm jolly old Saint Nick.	Jsem Santa Claus.
	154	for Valentine's Day	k svátku
	177	December 31, 1969	na Silvestra 1969

Tabulka 5.19: Svátky

Interpretace jevů

Přestože se americké a české pojetí Vánoc liší např. symbolickými postavami či tradičními zvyky, americká kultura již pronikla i do české společnosti. Především kvůli televizi se stává americký Santa Claus, žijící na Severním pólu, i v ČR jedním ze symbolů Vánoc, a tak nemusel být v překladu nahrazen (jevy č. 1, 9). Jméno Santa Claus bylo použito i v překladu jevu č. 16. Původní Saint Nick odkazuje ke svatému Mikuláši (ang. Saint Nicholas), jedné z historických postav, kterými je inspirována právě postava Santa Clause.

Vliv americké kultury není patrný pouze v Evropě, ale také v Asii. Přestože Japonci nejsou křesťané, slaví Vánoce a používají výraz „Meri Kurisumasu“ (jev č. 2) – fonetickou verzi anglického „Merry Christmas“ (čes. veselé Vánoce). Tento japonský výraz je české kultuře zcela cizí, a pravděpodobně i kvůli neznalosti překladatelů byl v české verzi zkomolen.

Jev č. 13 obsahuje jména sobů, kteří v americké vánoční tradici táhnou saně Santa Clause. V české kultuře rozdává vánoční dárky Ježíšek, který nedisponuje saněmi ani sobi, a tudíž jsou jména sobů pro české diváky nerelevantní. Překladatelé je proto nahradili názvy hudebních skupin, ačkoli tento překlad nezapadá přirozeně do kontextu a české názvy „Kozlovka“ a „Moravanka“ působí rušivě. 31. prosince se po

celém světě konají oslavy konce starého a začátku nového roku. V českém kulturním prostředí slaví tento den podle kalendáře svátek Silvestr, a proto je toto datum v ČR známé především pod označením Silvestr, čehož využili i překladatelé (jev č. 177).

Den svatého Valentýna (ang. Valentine's Day; jev č. 154) se slaví jako svátek lásky především v angloamerické kultuře. V roce 1999 (rok překladu daného dílu) ještě do ČR zcela nepronikly americké vlivy a jako svátek zamilovaných byl i např. díky dílu K. H. Máchy chápán 1. květen. Z toho důvodu došlo ke zobecnění na pouhý „svátek“.

Instituce, společnosti

tend.	poř. č.	originál	překlad
ČR	22	published by McGraw-Hill	Vydaly to pěkně vymakaný bedny.
	117	It's like a freakin' Country Bear Jamboree around here!	jako někde na safari
	161	You're joining the Screen Actors Guild?	Ty se přihlášíš do Herecké asociace?
	205	a gift certificate from J. C. Penney	dárkový certifikát do supermarketu
	215	It's Hershey highwaymen like you.	To kvůli takovým, jako jste Vy.
	244	Never go on the teacup ride after eating at the Beauty and the Beast's Fried Dough Chateau.	A co teprve na čajové dráze po svačince v zámeckém buffet u Krásky a zvířete.
	267	America West, please.	Jednou letiště.

Tabulka 5.20: Instituce, společnosti

Interpretace jevů

V této subkategorii byly zaznamenány pouze takové jevy, které splňují svou funkci pouze v prostředí USA, a proto bylo nutné je přeložit do podoby, ve které budou mít význam i pro českou společnost.

America West (jev č. 267) byla americká letecká společnost s pouze regionálním rozsahem. V českém překladu byla nahrazena obecným výrazem letiště. J. C. Penney (jev č. 205) je americký řetězec obchodních domů s působností pouze v oblasti USA a Portorika. Rovněž tento jev byl v českém verzi zobecněn.

V případech, ve kterých nemohlo být uplatněno zobecnění, přistoupili překladatelé k naprostému vynechání původního jevu. Přesto, že vydavatelství vzdělávacích publikací McGraw-Hill (jev č. 22) a výrobce sladkostí a čokolád Hershey's (jev č. 215) patří v USA mezi nejvýznamnější subjekty v daném oboru, pro českou kulturu jsou bezvýznamné a z překladu musely být vynechány. V ČR sice existují vhodné ekvivalenty, např. Nakladatelství Fraus a Orion, nezapadaly by ovšem do původního kontextu a nastaveného amerického charakteru překladu seriálu.

Český substituent byl v překladu použit pouze u jevu č. 161. Screen Actors Guild je americká odborová asociace hájící práva umělců. Českým ekvivalentem této organizace je Herecká asociace. I přes zvolenou českou analogii nepůsobí překlad tohoto jevu v americkém kontextu rušivě.

Nedílnou součástí americké kultury a zároveň jejím specifikem je floridský zábavní komplex Walt Disney World Resort. Reálie obsažené v jevech č. 117 a 244 jsou názvy atrakcí a občerstvení nacházejících se ve zmíněném resortu. Překladatelé nemohli kvůli obrazovému podkladu, který bylo potřeba vysvětlit pro české diváky, použít pouhou transkripci, a proto využili alespoň fragmenty původní reálie a opis.

Legislativa

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	10	21, Sir.	Jednadvacet, pane.
	126	Jury duty! Today I am truly an American citizen!	Soudní povinnost! Konečně jsem opravdu americkým občanem!
ČR	256	My butt looks so huge during perp walks	mám tam zadek přes celou obrazovku

Tabulka 5.21: Legislativa

Interpretace jevů

Jevy č. 10 a 126 obsahují reálie odlišující americký a český právní systém. V ČR dosahuje občan plnoletosti dosažením 18. roku věku, v USA nabývají občané plné svéprávnosti až s 21. rokem. Český překlad upřednostnil americkou reálii, čímž byl posílen americký kolorit. Specifikem americké kultury je povinná účast občanů USA

v soudní porotě, čímž je souzenému poskytnuto právo být souzen sobě rovnými. Jelikož byla tato informace důležitá pro kontext daného dílu seriálu, byla ponechána i v překladu.

„Perp walk“ (jev č. 256) je americká tradice, kdy je zatčený prováděn policií před veřejností a médii. V českém překladu nebyla tato realie použita, protože složitý opis či jiná modifikace této realie by přesahovala hranice repliky.

Obchodní značky

tend.	poř. č.	originál	překlad
ČR	43	Couldn't that Chrysler hit me instead?	Nemohli mě zabít spíš?
	176	I drive Saturn.	Já mám Hondu.
	179	pair of Dockers	zvony
	193	It's mostly Dristan and holy water.	z Bromhexinu a svěcený vody

Tabulka 5.22: Obchodní značky

Interpretace jevů

Všechny zaznamenané případy amerických obchodních značek byly v českém překladu přizpůsobeny českému kulturnímu prostředí.

Chrysler (jev č. 43) je světově známá americká značka automobilů, která byla ovšem z překladu odstraněna, jelikož promluva, jejíž byla součástí, byla stylizována do podoby rýmované básně a bylo nutné této formě podřídít obsah. Další americký výrobce aut, společnost Saturn (jev č. 176), je v českém prostředí naprosto neznámý, a byl proto substituován značkou Honda, která v kontextu plní stejnou funkci „usedlého rodinného auta“.

Dockers (jev č. 179) je americký výrobce khaki kalhot. V kontextu měla tato značka význam „armádní typ kalhot, opak módy hippies“. Překladatelé zvolili postup zobecnění, avšak český překlad obsahující výraz „zvony“ protirečí původnímu významu.

V jevu č. 193 je tématem výroba alkoholu z léčiv. Dristan je americká značka spreje do nosu. Tento sprej není v ČR v prodeji, a proto byl v překladu použit

substituent „Bromhexin“, což je značka v ČR dostupných kapek na kašel.

Hračky a hry

tend.	poř. č.	originál	překlad
ČR	14	I want some Robotoids, a Goop Monster...	Chtěl bych nějaký roboty, želvy ninja...
	85	I'm always up for some hacky sack.	–
	87	We played Dungeons and Dragons.	Hráli jsme žaláře a draky.
	99	They're after us because we gave them blankets infected with cooties.	Jdou po nás, protože jsme jim dali ty zavšivený deky.
	101	I brought my jacks. I got twosies!	Mám s sebou kostky. Hele, co mi padlo!
	192	There's island blackjack, island craps, island Texas hold 'em.	Máme tu voko bere, vrhcáby, texaskej poker.
	265	I'm feeling a lot of cooties down there.	Rejdí Vám tam spousta breberek.

Tabulka 5.23: Hračky a hry

Interpretace jevů

V případě jevů č. 14 a 101 se jedná o americké hračky, které nejsou dostupné v ČR, a překladatelé byli kvůli zachování kontextu nuceni použít české obecné ekvivalenty.

Dungeons & Dragons (jev č. 87) je americká stolní hra na hrdiny, jež posloužila jako předloha pro českou hru Dračí doupě (vydáno v roce 1990). Překladatelé však nepoužili tento ekvivalent a název hry pouze transkribovali, čímž českou verzi ochudili o jeden z významů.

Hacky Sack byla americká společnost vyrábějící míček, jehož jméno je apelativum utvořené z názvu výrobce, tedy „hacky sack“ (čes. hakisak; jev č. 85). Překladatelé tento výraz nepoužili, přestože se hakisáky v 90. letech minulého století dostaly i do českého prostředí.

Karetní hra blackjack (jev č. 192), typická pro americká kasina, byla v překladu nahrazena výrazem „voko bere“. Jedná se o ekvivalentní náhradu – oko bere (či jednadvacet) je varianta blackjacku, která se hraje v českém prostředí. Naopak neekvivalentní výraz použili překladatelé při překladu slova „craps“, které označuje hru v kostky, opět signifikantní pro americká kasina. V českém prostředí tato hra nemá obdoby, pročež byla nahrazena hrou „vrhcáby“.

Výraz „cooties“, přítomný v jevech č. 99 a 265, označuje dětskou smyšlenou nemoc, kterou přenáší děti opačného pohlaví a proti které funguje „očkování“ např. štípnutím. Tato dětská hra je populární v oblasti Severní Ameriky, v české kultuře neexistuje její alternativa. V překladu si proto lze povšimnout nejednotnosti, ani v jednom případě však překlad výrazu neplní jeho původní funkci, a to funkci dětské hry.

Sport

tend.	poř. č.	originál	překlad
ČR	63	NBA all-star	basketbalová hvězda
	181	Point shaving may have occurred in as many as three Harlem Globetrotters games.	Z basketbalu tady toho moc nemám...
	197	Oh, you want to drag?	Chceš si to rozdat?

Tabulka 5.24: Sport

Interpretace jevů

Mezi nejoblíbenější sporty patří v USA basketbal. NBA je název nejvyšší americké basketbalové soutěže, termín „NBA all-star“ (jev č. 63) potom označuje hvězdný výběr hráčů. Dá se předpokládat, že v roce překladu (1994) nepanoval v české společnosti zájem o zámořskou basketbalovou soutěž, jelikož basketbal obecně není v ČR zdaleka tak oblíbený jako v USA a první český hráč v NBA, který by na soutěž přitáhl pozornost českých diváků, nastupoval až od roku 1995. Překladatelé se proto uchýlili k zobecnění. K obdobné praxi přistoupili i při překladu jevu č. 181, ve kterém se v originálu objevuje název amerického exhibičního basketbalového týmu Harlem Globetrotters a „point-shaving“, což je druh sázkařských podvodů, v USA spojený právě s basketbalem. Jelikož tyto jevy souvisí s basketbalem a překladatelé nechtěli používat složité vysvětlování nebo transkripci, nechali v překladu pouze obecné téma.

Závody dragsterů (ang. drag racing) jsou automobilovým a motocyklovým spor-

tem původem z USA. V ČR je z ekonomických důvodů provozována jen motocyklová varianta. Tento sport má pouze úzký okruh příznivců, což se projevuje i v českém překladu, který místo konkrétního výrazu používá kontextově vhodné zobecnění.

Sídelní uspořádání

tend.	poř. č.	originál	překlad
ČR	8	It's in the utility drawer.	mezi nářadím
	186	Not in my parlour!	V obývacíku ne!
	195	It's only 2 blocks away.	Je už jen 2 domy od nás.

Tabulka 5.25: Sídelní uspořádání

Interpretace jevů

Rozdílnost USA a ČR se projevuje také v územních plánech. Většina sídelních oblastí v USA je uspořádána do mřížky, jejíž základní jednotkou jsou bloky. Většina českých měst a obcí vznikala v době, kdy nepodléhala modernímu územnímu plánování, a pojem „městský blok“ je v české kultuře cizí. Překladatelé proto raději v jevu č. 195 použili místo jednotky „blok“ jednotku „dům“.

Rozdíly jsou patrné i uvnitř domů. Parlour (čes. salónek; jev č. 186) je pokoj, který není v běžných českých domech přítomen, a proto byl nahrazen obývacím pokojem, který se svou funkcí nejvíce podobá originálnímu výrazu. Součástí amerických domácností jsou „utility drawers“ (jev č. 8) – šuplíky s nářadím, lepicími páskami, bateriemi apod. V českém prostředí neexistuje totožný jev, překladatelé použili k popisu této skutečnosti pouze jednu její součást.

5.3.8 Hodnoty

Kulturní hodnoty jsou jedním ze základních prvků svébytné kulturní společnosti. Každý národ je založen na jiném hodnotovém systému, který tak spoluutváří jeho jedinečný charakter. Hodnoty se podílí na smýšlení a projevech chování jak jednotlivců, tak celé (národní) společnosti. V následujících odstavcích jsou zaznamenány

jevy dokládající přináležitost americké a české kultury k jednotlivým pólům kulturních dimenzí.

Maskulinita

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	136	gay guys	teplouši
	139	Oh yeah. Let a twinkle-toes ride Betsy.	To zrovna, nechat teplouška, aby rozflákal auto.
	142	sissy	slad'ouš
	143	This guy's a fruit.	Tenhle chlápek je teplej.
	144	queer	teplouš
	206	Dude, you're touching my hand, ewe!	Hele, kámo, ty ses mě dotknul, fůj!
	211	Look, lady, if you have a problem, bring it up with your sewing circle, ok?	Heleďte, dámo, pokud máte problém, nahod'te ho ve svém kroužku šití.
	221	Don't listen to her, Homer!	Neposlouchejte ji!
	224	I need some liposuction. Just enough to make me attractive to this man.	Chtěla bych provést liposukci, ale jen tolik, abych byla atraktivní pro tohoto muže.
	227	Doctor, my assistant is as flat as ever. Where are the new knockers the taxpayers paid for?	Moje asistentka je plochá jak baterka. Kde jsou ty nový dudy z peněz daňových poplatníků?
	234	For you, pretty lady, I make the fresh pasta instead of the crap from a can I give to everybody else.	Pro Vás, krásná dámo, jsem připravil čerstvé těstoviny místo toho blivajze z konzervy, který dávám všem ostatním.
	235	Forget it, Kiekie, you're not putting your brain into her body.	Zapomeň na to, Kiki, svůj mozek do jejího těla vštěpovat nebudeš.
	236	Now, wait, Homer. - For what? Confirmation of my attitude?	Ale počkej, Homere. - Na co mám čekat? Na potvrzení mého postoje?
275	Why would women want to go to gym if there were no men there watching them and judging them?	Proč by chtěly ženský chodit do fitka, když v něm nebudou chlapi, který by je očumovali a hodnotili?	

Tabulka 5.26: Maskulinita

Interpretace jevů

Jak již bylo uvedeno, na základě teorie kulturních dimenzí a výsledků na ni navazujících výzkumů se USA a ČR řadí mezi země s převažující maskulinní kulturou. Tento fakt má vliv mj. na vnímání společenského postavení muže a ženy a na postoj vůči homosexuálům (především gayům). Ve všech zaznamenaných případech byl v překladu ponechán význam, jaký byl pozorovatelný v originálu, neboť americká a česká kultura sdílejí stejné maskulinní hodnoty.

Jevy č. 211, 221 a 236 zobrazují společenskou pozici ženy očima muže. Ideální

žena je pasivní hospodyňkou, jež se nevměšuje do složitých záležitostí, které náleží mužům. Své malicherné problémy řeší se sobě rovnými, tedy se skupinou dalších žen. Názor ženy se shoduje s názorem jejího muže; pokud se liší, není považován za relevantní.

V maskulinních společnostech jsou ženy často vnímány jako sexuální objekty, což dokládají jevy č. 227, 234 a 235. Atraktivní tělesné proporce patří mezi nejžádanější kvality ženy. Mužský mluvčí (jev č. 235) ženskou bytost přímo zaměňuje za její fyzické tělo a dává jej do protikladu k mozku, tedy k psychické stránce osobnosti a intelektuální vyspělosti. Pokud žena disponuje patričnými tělesnými kvalitami, dostává se jí od mužů více pozornosti a nesporných výhod.

Z jevů č. 224 a 275 vyplývá, že sebeúcta a sebevědomí žen závisí na míře atraktivity a jejich sebepojetí je definováno muži.

Homofobní postoj je vyjádřen v jevu č. 206. Replika je pronášena mužským mluvčím směrem k mužskému adresátovi. Mezi dvěma mužskými postavami v seriálu došlo k náhodnému letmému doteku rukou, což považují za nepřípustné, zženštilé a ohrožující jejich heterosexuálnost.

Gayové jsou považováni za méněcenné muže, kteří např. nejsou schopni řádně řídit automobil, což je považováno za typicky mužskou dovednost (jev č. 139). K vyjádření záporného vztahu ke gayům byla použita pejorativní označení (jevy č. 136, 139, 142, 143, 144). Do češtiny byly tyto různorodé výrazy, v originálu pocházející mj. ze slangu gayů, přeloženy vždy jako „teplej“/“teplouš“, příp. jako „slad’ouš“ (opět obsahující expresivní příponu), tedy ve významové shodě s původním zněním.

Vzdálenost moci

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	152	I don't see how me signing Homer's name is any different from you using Sergeant Skinner's name.	Když já podepíšu Homera, čím se to liší od toho, když Vy si říkáte Skinner?

Tabulka 5.27: Vzdálenost moci

Interpretace jevů

USA patří mezi země s nízkou vzdáleností moci, což se projevuje např. ve vztahu dítě-dospělý. V replice zaznamenané v jevu č. 152 dochází ke konfrontaci dětské a dospělé seriálové postavy, konkrétněji žáka a ředitele základní školy. Žák má možnost s ředitelem diskutovat a jeho názor je přijímán jako stejně hodnotný. V české společnosti by byl takový rozhovor považován za nevhodný a ze strany žáka neslušný. Pro obměnění celé repliky však neměli překladatelé dostatečný prostor, ponechání původního vyznění bylo navíc motivováno celkovým konceptem seriálu.

Individualismus

tend.	poř. č.	originál	překlad
ČR	260	Here are the numbers for (...) people nearby Rod and Todd's blood type.	Tady jsou čísla na (...) lidi se stejnou krevní skupinou, jako mají kluci.
	287	I am sorry I suspected you of being soulless murderers of innocent children.	Omlouvám se, že jsme vás podezírali z toho, že jste nemilosrdní vrazi nevinnejch dětí.

Tabulka 5.28: Individualismus

Interpretace jevů

V hodnotě individualismu lze mezi americkou a českou kulturou pozorovat největší rozdíl⁶⁶, který se projevil i v porovnání originální verze s překladem.

V původním znění se v jevu č. 260 objevují dvě samostatná jména postav. V překladu tohoto jevu byla tato jména nahrazena kolektivním výrazem „kluci“. Obdobně bylo individualistické osobní zájmeno „I“ (čes. já; jev č. 287) nahrazeno kolektivistickou promluvou v množném čísle. K těmto modifikacím nebyli překladatelé nuceni ani nepřeložitelností jevu, ani omezenou délkou replik. Tyto překladatelské zásahy potvrzují teorii o kolektivismu české společnosti (viz podkapitola 3.2).

⁶⁶V rámci kulturních dimenzí.

5.3.9 Stereotypy

Ve společnosti, ve které existují minimálně dva rozdílné subjekty, zákonitě dochází k utváření stereotypů. Každá kultura disponuje sadou vlastních, téměř nevyvratitelných auto- a heterostereotypů, které ovlivňují percepci příslušné skupiny a postoje k ní. Jelikož jsou úzce spjaty se společností, v níž je člověk enkulturován, jsou stereotypy specifické právě pro dané kulturní prostředí a pro příslušníka odlišné kultury mohou být nepochopitelné. Některé stereotypy jsou však sdílené napříč kulturami, např. stereotyp Romů a muslimů. Tyto skutečnosti se promítají do následujících jevů.

Náboženské stereotypy

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	283	This Bashir kid is muslim, and therefore up to something.	Ten Bashir je muslim a ty mají vždycky něco za lubem.
	284	Well if you want to stop Bashir and his war on American principles (...)	Když chceš zastavit Bashira a jeho válku proti americkým zásadám (...)
	288	Now I will destroy your decadent Western society.	Teď zničím vaší dekadentní západní společnost.

Tabulka 5.29: Náboženské stereotypy

Interpretace jevů

Zaznamenané náboženské stereotypy vypovídají o vztahu americké společnosti k příslušníkům islámu. Všechny jevy (č. 283, 284, 288) pochází z dílu premiérově vysílaného v roce 2008 (v ČR v roce 2009) a reflektují společenskou islamofobii, jejíž projevy zintenzivnily po teroristických útocích 11. září 2001. Obavy z muslimských radikálů zasáhly celý svět včetně ČR, překladatelé proto žádným způsobem nezasažovali do významu původních replik. Muslimové jsou v obou jazykových verzích vyobrazeni jako hrozba pro západní společnost, přičemž této charakteristice podléhají všichni vyznavači islámu neohledně na pohlaví, věk nebo národnost.

Národnostní stereotypy

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	218	Homer, we need you to help us smuggle in sugar from south of the border. – Oh, you mean Tennessee? – No, the island of San Glucose.	Homere, potřebujeme, abyste pašoval cukr přes jižní hranici. - Ó, myslíte z Tennessee. - Ne, z ostrova San Glucós.
	250	What the heck, where do you pour the syrup?	Do pytle, kudy se do toho leje sirup?
	257	That's why you have snowballs and we have the H-bomb.	Proto máte sněhové koule, kdežto my atomovku.
ČR	119	A lot more elbowroom for regular Joes like you and me, Apu.	Normální lidi, jako jsme my dva, budou mít víc místa, Apu.
	137	all-American Joes	skuteční američtí chlapi
	198	Those shoes look Canadian.	Ty boty vypadají jako kanady.
	289	I read somewhere your people are hospitable to guests.	Někde jsem četl, že jste velmi pohostinní.

Tabulka 5.30: Národnostní stereotypy

Interpretace jevů

Největší podíl nalezených národnostních stereotypů připadá americkému stereotypu Kanady. Postoj USA vůči Kanadě lze přirovnat ke vztahu ČR a Slovenska – stejně jako ČR i USA si nárokují pozici „staršího bratra“. V případě mezinárodního vztahu USA a Kanady je důležitým ovlivňujícím faktorem rivalita, pramenící z amerického národního charakteru. Tyto skutečnosti jsou pozorovatelné v jevech č. 250 a 257. Kanadě zde zauímají postavení primitivního severského národa, charakteristického svou obsesí javorovým sirupem. Jev č. 198 nese význam „ošklivé, nemoderní boty“ a má funkci dehonestace Kanady. Český překlad se snaží o formální podobnost a zachování významu, ale zcela vynechává původní, důležitou funkci zesměšnění.

Jev č. 218 obsahuje stereotyp týkající se zemí na jih od USA. Přestože není explicitně pojmenována konkrétní země, pojmenování „San Glucose“ odkazuje na španělsky mluvící země, mezi které patří např. Mexiko či Kolumbie, jež jsou známé mj. problémem pašeráctví drog (cukr jakožto bílá sypká látka evokuje kokain).

„Average Joe“ (příp. regular Joe, all-American Joe; jevy č. 119, 137) je americký autostereotyp průměrného občana – příslušníka střední třídy se středoškolským

vzděláním, žijícího ve vlastním domě na předměstí s manželkou (manželem). V ČR platí pro průměrného občana jiné charakteristiky a je používáno jiné označení (většinou Jan Novák), proto byly v českém překladu použity opisné formulace.

V jevu č. 289, konkrétně ve slovním spojení „your people“ (čes. vaši lidé) jsou pozorovatelné projevy amerického orientalismu⁶⁷. V českém překladu došlo k potlačení orientalistických tendencí, které nejsou české kultuře vlastní.

Ostatní stereotypy

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	222	Remember when your bike was mangled by gypsies?	Vzpomínáš, jak ti rozbili kolo cikáni?
ČR	42	Or you're in cahoots. I recall you had a penchant for bell-bottomed trousers. – That was my costume for the plant production of H.M.S. Pinafore.	Patrně jste spolčeni. Matně si vzpomínám, že jste měl zálibu v kalhotách do zvonu. - To byl můj kostým na podnikovém večírku.

Tabulka 5.31: Ostatní stereotypy

Interpretace jevů

V originálním znění jevu č. 222 byl zaznamenán stereotyp romského etnika. Na základě tohoto jevu lze vyvodit, že v USA i v ČR jsou Romové vnímáni jako etnikum spojené s kriminální činností.

Stereotyp v jevu č. 42 se týká homosexuality v námořnictvu. Poté, co je mužská postava v seriálu nařčena ze spolčení s údajným homosexuálem, což je jí dokazováno zálibou v kalhotách do zvonu (které jsou součástí námořnické uniformy), obhajuje se v originálním znění účastí v inscenaci námořnické komediální opery. ČR nedisponuje námořními silami, a proto není tento stereotyp v české kultuře funkční. Česká kultura rovněž není obeznámena s operou H.M.S. Pinafore, a tudíž byl z českého překladu stereotyp odstraněn.

⁶⁷Orientalismus definován Edwardem Saidem popisuje postup nadvlády Západu nad zeměmi východu.

5.3.10 Americká specifika

Jak již bylo uvedeno, seriál Simpsonovi je spjat s realitou každodenního života v USA a je prostoupen americkou kulturou. Tato kategorie shromažďuje jevy vypovídající o typickém americkém charakteru a prioritách společnosti. Následující jevy jsou s americkou kulturou spjaty v takové míře, jež neumožňuje jejich převedení do jiného, tudíž ani českého kulturního kontextu.

tend.	poř. č.	originál	překlad
USA	153	Mr. Tamzarian pulled himself up from the streets and earned our respect and admiration. - He lied about his name. - His name doesn't matter.	Pan Tamzarian se vypracoval od píky a vydobyl si naši úctu a obdiv. - Zapřel nám své jméno. - Na jménu nezáleží.
	203	We're going to build the world's tallest human pyramid! - Finally this town will have a real claim to fame.	Postavíme největší lidskou pyramidu na světě! - Konečně si toto město vydobude skutečnou slávu.
	207	Springfield is the world's fattest town. - Yeah!	Springfield je nejtlustším městem na světě. - Hurá!
	208	In your face, Milwaukee!	Běž se bodnout, Milwaukee!
	213	Today's law schools are churning out 2.1 lawyers for every person.	Školy dnes chrlí 2.1 právníka na osobu.
	225	Time is money, ask the mask.	Čas jsou peníze, ptejte se masky.
	237	89 % of Americans would rather have a shohorn than a computer.	69 % Američanů by raději mělo lžici na boty než počítač.
	259	This fundraiser is close to achieving the Lord's goal, building a taller steeple than the one on that snooty Episcopal church across the street.	Tato sbírka má blízko k dosažení božího záměru, k výstavbě vyšší věže, než jakou má tento snobský episkopální kostel přes ulici.
	286	But we're the more powerfull country for a few more years.	Ale my budeme, doufám, ještě pár let ta mocnější země.

Tabulka 5.32: Americká specifika

Interpretace jevů

Mezi nejmarkantnější rysy amerického národa patří potřeba být lepší než druzí a z této potřeby pramenící soutěživost. Tyto vlastnosti se projevují na úrovni jedinců, institucí, ale i v rámci soupeření mezi národy. Nezáleží přitom na oblasti, ve které se soupeří, nýbrž pouze na prvenství. Tyto teorie potvrzují jevy č. 203, 207, 208, 259 a 286.

S americkou potřebou vynikat souvisí také skutečnosti obsažené v jevech č. 153 a 225. USA jsou společností kladoucí důraz na výkon, lidé jsou ceněni podle svého

movitého majetku a společenské pozice, určované především pracovní pozicí a výší platu.

Jevy č. 213 a 237 obsahují statistická data, která jsou oblíbeným prvkem americké komunikace. Zároveň je v jevu č. 213 přítomen faktický údaj o nadměrném počtu právníků v USA (viz podkapitola 3.5).

5.3.11 Tabu

Tabuizovaná či delikátní témata existují v každé lidské společnosti. Jedná se o témata, která jsou považována za nevhodná ke konverzaci. Moderní společenská tabu se týkají např. oblasti sexuality, financí, rasy nebo genderu. Co spadá do oblasti zapovězených témat, je pro každou kulturu individuální; zároveň záleží i na charakteru účastníků komunikačního aktu. Díky odlišnostem americké a české kultury a rozdílnému cílovému publiku seriálu bylo možné zaznamenat jevy i v této specifické oblasti.

tend.	poř. č.	originál	překlad
ČR	11	you don't wanna get this sucker near your eye or your groin.	Nechceš, aby ti laser zasáhl oči nebo něco jiného.
	45	Put him in with the big white guy who thinks he's the little black guy.	Šoupnem ho k tomu velkému tlustému, co si myslí, že je malej hubenej.
	50	He's white!	Je plešatej!
	160	I know a place that'll saw your legs off.	Znám místo, kde dělaj protézy.
	167	Your mom was a pretty groovy chick. And a demon in the sack.	Tvá matka byla velice krásná. A velice přátelská.
	173	The human wang is a beautiful thing.	Lidské údy jsou přece nádherné.

Tabulka 5.33: Tabu

Interpretace jevů

Animované filmy a seriály jsou v české kultuře považovány za tvorbu pro děti. V USA je pozice animované tvorby zcela odlišná. Důležité postavení stále zaujímají pohádky pro děti, avšak většinu produkce tvoří rodinné filmy a animované sitcomy, určené především dospělému publiku. Mezi tento druh seriálů, zabývající se komplexními politickými a společenskými tématy, často obsahující sexuální narážky, vulgarity a

černý humor, patří v USA právě Simpsonovi (mezi dalšími např. Family Guy nebo South Park). Z důvodu přizpůsobení Simpsonových českému kulturnímu prostředí, a tedy převážně dětskému publiku, bylo nutné provést v určitých oblastech změny. Dá se rovněž předpokládat, že k těmto úpravám byli překladatelé nuceni ze strany zadavatele překladu, a to České televize, jež musí ze své pozice veřejnoprávního média působit korektně a seriózně.

Modifikace se objevují v jevech s tématem sexuality, ve kterých se český překlad vyhýbá pojmenování intimních partií (jev č. 11, 173) a obscénním výrazům (jev č. 167).

Dalším případem, kdy došlo k pozměnění originálního znění, byl jev č. 160, který původně obsahoval prvky násilí.

V českém překladu jsou patrné snahy o rasovou korektnost – v českých verzích jevů č. 45 a 50 byla původní označení postav založená na barvě kůže nahrazena pojmenováními vycházejícími z jiných výrazných rysů postav.

5.3.12 Oslovení

Způsob oslovování je jedním z indikátorů kulturní příslušnosti. Každá kultura se liší např. vhodností používání obecných výrazů pan/paní, zdvořilostních oslovení, dále používáním příjmení nebo označení funkce dané osoby; specifickým české společnosti je důraz na precizní oslovování ve školních institucích. Forma oslovení je indicií pro pochopení hodnot dané kultury, např. z podob vyjádření úcty lze odvodit míru společenské vzdálenosti moci.

tend.	poř. č.	originál	překlad
ČR	21	Mrs Krabappel	paní čelka
	25	Yes, ma'am.	Ano, paní učitelko.
	31	Later, Mrs K.	Na shledanou.
	59	Ms Bouvier's estate	pozůstalost paní Bouvierové
	82	Dean Bitterman	pane děkane
	95	well, Dean	pane děkane
	145	miss Hover	paní učitelko
	147	Pull over, driver.	Zastav mi.
	156	judge Snyder	pane soudce
	220	I'm rowing as fast as I can, Sir.	Zabírám nejlíp, jak umím, pane.
	226	Doctor, (...) I have a question.	Ještě než začnete, mám pár otázek.
	232	Sir yes, Sir!	Rozkaz, pane!
	248	Mr Burns	pane Burnsi
	252	Mr Ned, Mr Simpson	pan Ned, pan Simpson
	264	Okay, Principal Skinner, I want you to relax.	A teď se, pane řediteli, pěkně uvolněte.
	277	Sir, it's not even turned on yet.	Ale ještě není ani zapnutý.
	282	Bart forgot this, sir. - Sir? That's the kind of respect you'd have to strangle out of an American kid.	Bart zapomněl tohle, pane. - Pane? Tuhle zdvořilůstku musím v malým Američanovi přiškrtit.

Tabulka 5.34: Oslovení

Interpretace jevů

Americká společnost klade důraz na společenské postavení, které je spjato především se zaměstnáním, které se odráží i v oslovení. V americké kultuře je k formálnímu oslovování osob používáno označení jejich profese (jevy č. 147, 226), případně doplněné o příjmení (jevy č. 156, 264). Čeština pro tento druh oslovování používá výraz pane/paní v kombinaci s titulem nebo příjmením; v případech oslovování institucionálních pracovníků je používán výraz pane/paní společně s vykonávanou funkcí, např. paní učitelko, pane starosto apod.

V americké i české kultuře se v oslovení odráží úcta projevovaná oslovované osobě. V USA je míra úcty přímo úměrná společenskému statusu. Seriálová postava pana Burnse je nejvlivnějším občanem města, a proto je vždy oslovován „Mr Burns“ (jev č. 248) nebo zdvořilostním oslovením „Sir“ (jev č. 220).

Výraz „Sir“ byl dále zaznamenán v jevu č. 232 – v tomto případě je pronášen malým chlapcem směrem k válečnému veteránovi. V jevu č. 277 je úcta projevována

zákazníkovi, který pro obchodníka představuje potenciální zisk.

Mluvčí v jevech č. 252 a 282 jsou příslušníky jiné než americké kultury. Seriálová postava prodavače Apua pochází z Indie a osoby ve svém okolí oslovuje výrazem „Mr“, čímž vyjadřuje své nižší postavení (viz jev č. 252). Dialog vyobrazený v jevu č. 282 probíhá mezi postavou dospělého Američana a postavou chlapce z Jordánska. Chlapec, pocházející z odlišného kulturního prostředí, projevuje v oslovení úctu, na kterou není příslušník americké kultury zvyklý.

V překladu výše zmíněných jevů byly zohledněny odlišné preference české kultury, a tak byla v české verzi původní oslovení z většiny nahrazena výrazem „pane“, příp. byla zcela vynechána.

V USA jsou i starší svobodné ženy oslovovány „Ms“ (čes. slečno; jevy č. 59, 145). Českým mluvčím může toto oslovení připadat nepřírozené a používáno je většinou pouze až na přání dané osoby. Překladatelé proto použili oslovení „paní“.

Jevy č. 21, 25 a 31 obsahují oslovení pedagogů základní školy. Na rozdíl od předchozích případů, pro oslovování učitelů nepoužívá americká kultura označení profese, nýbrž titul Mr/Mrs, příp. Ms, doplněn příjmením, nebo zdvořilejší oslovení ma'am. V českých základních školách je striktně dodržováno oslovení paní učitelko/pane učiteli, ke kterému přistupuje i český překlad.

V americkém vysokoškolském prostředí jsou kantoři oslovováni akademickými tituly nebo funkcemi v možné kombinaci s příjmením (jevy č. 82, 95). Pro českou kulturu je typický důraz na preciznost oslovování v akademickém prostředí – používány jsou výrazy pan/paní s označením funkce nebo akademického titulu, jakákoli jiná varianta je považována za nevhodnou. Český překlad používá oslovení korespondující s českým územ.

5.3.13 Jazykové možnosti

Propojení jazyka a kultury a jejich vzájemnému ovlivňování byla věnována podkapitola 2.3, resp. úvodní odstavce kapitoly 3. Následující jevy vypovídají o schopnosti Američanů a Čechů vyjadřovat emocionální vztahy k pojmenovávaným skutečnostem.

tend.	poř. č.	originál	překlad
ČR	3	We bought a new little cat.	Koupili jsme si novou kočičku.
	6	our cat Snowball	naše kočička Sněhulka
	37	our baby sister	naše malá sestřička
	108	my little boy	můj chlapeček
	274	My name is Strawberry.	Jmenuju se Jahůdka.

Tabulka 5.35: Jazykové možnosti

Interpretace jevů

Představené jevy jsou pouze stručným ilustračním výběrem z enormního množství zaznamenaných výskytů.

Příkladem rozdílnosti amerického a českého vyjádření citových vztahů je formulace deminutiv. Zatímco původní verze používá zdrobňující přívlastky „little“ (jevy č. 3, 108), české zdrobnělé výrazy jsou tvořeny morfologicky pomocí sekundárních deminutivních sufixů – koč-ička, chlap-eček. Přípona -ička, nesoucí citové hodnocení, je použita i v překladu jevu č. 32; v tomto případě je vzniklá zdrobnělina doplněna o přívlastek „malá“, který indikuje kvantitativní modifikaci (popisováno bylo malé dítě).

Morfologicky utvořené zdrobněliny mají lepší schopnost vyjádřit jednotlivé emocionální odstíny, které americké kultuře nejsou vlastní a neverbalizuje je. Jevy č. 6 a 274 jsou příklady zdrobnělin vlastních jmen. V původním znění nenesla uvedená jména žádný příznak zdrobnění. V českém překladu těchto jmen byly opět použity deminutivní přípony.

5.4 Shrnutí

Komparací a analýzou vybraných jevů bylo prokázáno, že v rámci dvou jazykových verzí jednoho díla je možné pozorovat rozdíly vycházející z odlišnosti kultur spjatých s danými jazyky, v tomto případě rozdíly mezi americkou a českou kulturou.

Byly zaznamenány reálie z různorodých oblastí prostupujících každodenní realitu USA; kromě předpokládaných kulturních a náboženských prvků a faktických údajů byly pro komparaci k dispozici také jevy týkající se jídla a pití, institucí, historie,

legislativy, her a hraček, sportu a amerického sídelního uspořádání, dále také jména osob a obchodních značek. Reálie spadající do těchto oblastí se vyznačují lexikální povahou. Zároveň byla v těchto oblastech potvrzena hypotéza vysoké míry výskytu proprií. Tyto vlastnosti činí příslušné jevy v promluvě snadno rozpoznatelné, a tak mohou být označeny jako explicitní reálie. V pozorovaném materiálu se však objevily i jevy vypovídající o hlubších kulturních hodnotách, které nejsou vyjádřeny povrchními symboly, nýbrž jsou obsaženy v konotacích a ve větné sémantice. Tento typ reálií je obtížněji identifikovatelný a vyžaduje alespoň základní znalost hodnotového systému dané kultury. Z popsaných důvodů je možné považovat tyto jevy za reálie implicitní.

Většina zaznamenaných jevů byla překladateli přizpůsobena českému kulturnímu prostředí, jedná se tedy o komunikativní typ překladu. V seriálu lze pozorovat odlišné překladatelské postupy, které souvisí mj. s časovou osou překladu, na níž lze sledovat postupné otevírání se české společnosti kulturním vlivům USA. U starších epizod bylo zaznamenáno množství substituentů v podobě ekvivalentů odpovídajících výhradně české kultuře, které však s přibývajícím množstvím amerického kontextu působily nevhodně. Jelikož byla substituce v této podobě neudržitelná, byly v novějších epizodách americké reálie často modifikovány, event. transkribovány. Tyto postupy byly použity za účelem zachování amerického koloritu; k možnosti jejich aplikování přispěl také fakt, že některé prvky americké kultury začaly být v průběhu let rozeznávány a chápány i v české společnosti.

6 Závěr

Cílem této práce bylo pozorování vybraných kulturních jevů v americkém seriálu Simpsonovi a jejich protějšků v českém překladu. Účelem tohoto pozorování bylo odhalit podstatu rozdílů původních a přeložených jevů, vycházející z odlišnosti kultur, a tím lépe porozumět nejen americké, ale i vlastní, české kultuře.

Po teoretickém nastínění problematiky byly příslušné poznatky aplikovány na americkou a českou národní kulturu; výsledné informace byly využity k formulaci hypotéz, sestavení korpusu výzkumného materiálu a následné komparaci a analýze odlišností sledovaných jazykových verzí.

Tato práce se snažila postihnout vysoce komplexní problematiku jazykem vyjádřených kulturních aspektů. Kvůli omezenému prostoru a objemu materiálu však bylo nutné omezit analytickou část na pouze základní popis jevů a jejich náležitostí a zcela vynechat komparaci frazeologických a slangových reálií. Tyto skutečnosti tak otevírají prostor pro případné budoucí bádání.

Cíl práce byl naplněn – podařilo se objasnit nejen důvody vedoucí k rozdílům originálu a překladu, ale také motivaci vedoucí k objevujícím se podobnostem. Z uvedené teorie a její aplikace na zkoumaný materiál bylo zjištěno, že ačkoli se Česká republika a USA mohou jevit jako dva diametrálně odlišné státy, jejich národní kultury se v základních aspektech podobají; tato podobnost je dokonce větší než podobnost českého národa se slovenským. Rovněž bylo potvrzeno, že se ČR a USA v současnosti neshodují pouze v otázkách primárních kulturních hodnot – česká společnost je stejně jako zbytek světa vystavena vlivu progresivní americké kultury a postupně přijímá jednotlivé její prvky.

K zmíněnému střetu a prostupování kultur dnes dochází neustále, a proto je

zapotřebí edukovat populaci v oblasti interkulturality. Je nezbytné více zapojit a systematicky uchopit téma kultury a reálií ve výuce jazyků na školách. K aplikování kulturních teorií a teorií reálií v praxi je však nutné, aby se tématem zabývala také česká odborná veřejnost; objem odpovídajících tematických publikací, jakož i samotný současný stav poznání této problematiky jsou neuspokojivé. Tato práce vznikla jako drobné přispění k pozvednutí povědomí o tomto současném fenoménu.

Zdroje

Seznam odborné literatury

- ALTHEN, Gary. *American ways: a guide for foreigners in the United States*. 2nd ed. Yarmouth, Me.: Intercultural Press, c2003. ISBN 18-778-6499-4. S. 5-12.
- BARRETT, Deborah. *Leadership communication*. Boston: McGraw-Hill, 2006. ISBN 978-0-07-291849-6. S. 197.
- BYTEL, Antonín. Několik poznámek k tzv. reáliím. In. TAX, Jaroslav, ed. *Čeština jako cizí jazyk: Materiály z první metodické konference Ústavu slovanských studií filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze*. Praha: UK, 1985.
- HALL, Edward T. *Beyond culture* [online]. New York: Anchor Books, 1989 [cit. 2019-03-04]. ISBN 03-851-2474-0. Dostupné z: https://monoskop.org/images/6/60/Hall_Edward_T_Beyond_Culture.pdf.
- HASIL, Jiří. *Interkulturní aspekty mezikulturní komunikace*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2011. Acta Universitatis Purkynianae. ISBN ISBN978-80-7414-400-4.
- HENDRICH, Josef a kol. *Didaktika cizích jazyků*. Praha: SPN, 1988.
- HOFSTEDE, Geert a Gert Jan HOFSTEDE. *Kultury a organizace: software lidské mysli: spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde, 2007. ISBN 80-861-3170-X.
- HORÁLEK, Karel. K otázce přeložitelnosti. *Slovo a slovesnost*. 1963, **24**(3), 161-164.
- HUNOLD, Johannes. Učení o mezikulturních vztazích I. *Cizí jazyky*. 2000, **43**(1), 16-17.
- CHLUMSKÁ, Lucie. *Překladová čeština a její charakteristiky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2017. ISBN 978-80-7422-621-2.

KRIZOVÁ, Anna. *Kulturní dimenze originálu: Její převedení při konsekutivním tlumočení do mateřštiny a do aktivního jazyka, se zaměřením na převod reálií každodenního života* [online]. Praha, 2008 [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/14976/DPTX_2007_2_11210_ASZK10001_128416_0_58474.pdf. Magisterská diplomová práce. Karlova univerzita, Filozofická fakulta.

KUFNEROVÁ, Zlata a kol.. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994, s. 158-159. ISBN 80-857-8714-8.

LEVÝ, Jiří. *Umění překladau*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X. S. 53-82.

NEWMARK, Peter. *Approaches to translation*. New York: Pergamon Press, 1981. ISBN 978-008-0246-024.

NEČASOVÁ, Pavla. *Úloha reálií jako zprostředkovatele interkulturního učení ve vyučování cizím jazykům se zřetelem na němčinu jako cizí jazyk* [online]. Praha, 2007 [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/137077/>. Disertační práce. Karlova univerzita, Pedagogická fakulta.

NEČASOVÁ, Pavla. Úloha reálií ve výuce cizím jazykům. *Cizí jazyky*. 2004, 47(3), 88-90.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-280-5.

ROMAŠEVSKÁ, Kateřina a Josip LAH. Příspěvek ke kritické analýze reálií. In: *Studie z aplikované lingvistiky - Studies in Applied Linguistics*. Praha: UK, 2017, s. 34-47. ISSN 1804-3240.

SCANLAN, Stephen J. a Seth L. FEINBERG. The cartoon society: Using the Simpsons to teach and learn sociology. *Teaching Sociology* [online]. 2000, 28(2), 127-139 [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: <https://search.proquest.com/docview/223522004?accountid=17116>.

Seznam použitých on-line zdrojů

Allen's collection of Mincéd Oaths. *Al's home page* [online]. [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: http://www.lutins.org/lists/minced_oaths.html.

Foreign broadcasters. *Wikisimpsons* [online]. [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: https://simpsonswiki.com/wiki/Foreign_broadcasters.

Highest to Lowest - Prison Population Rate. *The World Prison Brief* [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison_population_rate?field_region_taxonomy_tid=All

Me: Stories of My Life. *Goodreads* [online]. [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: <https://www.goodreads.com/book/show/145397.Me>.

Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu. *ČSÚ* [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/17022014.pdf>.

NEWPORT, Frank. Five Key Findings on Religion in the U.S. *Gallup* [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://news.gallup.com/poll/200186/five-key-findings-religion.aspx>.

Překlad videa – dabing filmů. *Jazyky.Studium.Práce* [online]. [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: <https://www.jazyky.com/preklad-vidoa-dabing-filmu/>.

Tab. 156 Obyvatelstvo podle věku, náboženské víry a podle pohlaví. *ČSÚ* [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=SPCR156&pvokc=&katalog=30719&z=T>.

The Countries Drinking the Most Beer. *Statista* [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.statista.com/chart/12510/the-countries-drinking-the-most-beer/>.

Wikipedia: Otevřená encyklopedie [online]. [cit. 2019-03-06]. Dostupné z: <https://www.wikipedia.org>.

WINTHROP, John, BEARDSLEY, John, ed. A Model of Christian Charity. *Casa Arts* [online]. 1997 [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.casa-arts.org/cms/lib/PA01925203/Centricity/Domain/50/A%20Model%20of%20Christian%20Charity.pdf>.

Zpráva o stavu romské menšiny za rok 2017 [online]. 2018 [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2017.pdf>.

Zdroj jazykového materiálu

1.-20. série seriálu Simpsonovi (vybrané díly). Dostupné online z: www.topeuropix.net - originální verze, www.simpsonovi.nikee.net - česká verze. [cit. 2019-03-31].

Seznam tabulek

3.1	Hodnoty indexu vzdálenosti moci; převzato z Hofstede a Hofstede, 2005	21
3.2	Hodnoty indexu individualismu; převzato z Hofstede a Hofstede, 2005	23
3.3	Hodnoty indexu maskulinity; převzato z Hofstede a Hofstede, 2005	24
3.4	Hodnoty indexu vyhýbání se nejistotě; převzato z Hofstede a Hofstede, 2005	26
3.5	Hodnoty indexu dlouhodobé orientace; převzato z Hofstede a Hofstede, 2005	27
5.1	Přehled epizod a obsažených jevů	36
5.2	Literatura	38
5.3	Hudba	40
5.4	Televize	41
5.5	Popkultura	43
5.6	Sladkosti	45
5.7	Pečivo	46
5.8	Nápoje	47
5.9	Pokrmý	47
5.10	Křesťanství	48
5.11	Judaismus	49
5.12	Mincéd oaths	50
5.13	Známkování	51
5.14	Specifika amerických škol	52
5.15	Ostatní	53
5.16	Historie	54
5.17	Osobnosti	57
5.18	Míry, váhy, měny	59
5.19	Svátky	60
5.20	Instituce, společnosti	61
5.21	Legislativa	62
5.22	Obchodní značky	63

5.23 Hračky a hry	64
5.24 Sport	65
5.25 Sídelní uspořádání	66
5.26 Maskulinita	67
5.27 Vzdálenost moci	68
5.28 Individualismus	69
5.29 Náboženské stereotypy	70
5.30 Národnostní stereotypy	71
5.31 Ostatní stereotypy	72
5.32 Americká specifika	73
5.33 Tabu	74
5.34 Oslovení	76
5.35 Jazykové možnosti	78